



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OBJEKTIV

Nr. 69

September 1995



100 år!

Dansk Fotohistorisk Selskab

Til

Læserne af

Amatør-Fotografen!

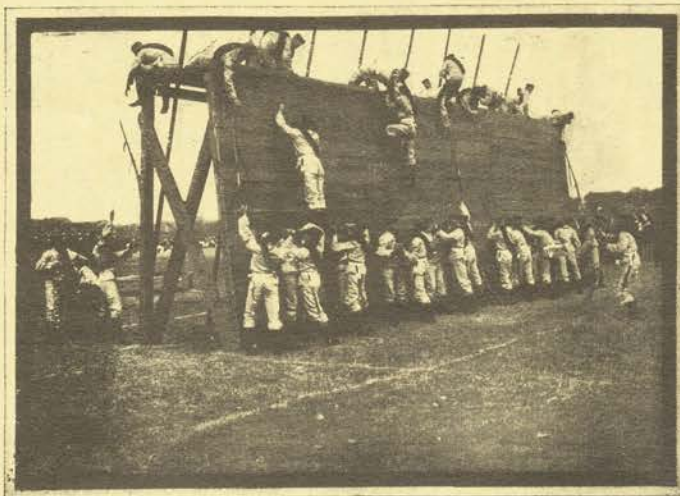
☞ Støt vore annoncerende Firmaer med Deres Handel!

☞ I vore Annoncesider vil De finde alt, hvad De behøver!

☞ Nævn dette Blad, naar De køber efter vore Annoncer!

Amatør-Fotografen.

„Agfa“-Pladen ekstrarapid!



Vigtigt for Sports-Fotografi

„Om gloriefrie og
farvefølsomme
Plader“,

populære Betragtninger
af Dr. M. Andresen.

En meget interessant og rigt illustreret
Brochure, som faas gratis i alle foto-
grafiske Etablissementer.

„Agfa“ Foto-Artikler er særlig følsomme, paalidelige og holdbare!

„Agfa“, Actien-Gesellschaft für Anilin Fabrikation, Berlin S. O. 36.

Forside: Københavns Fotografiske Amatørklubs første logo - som også blev anvendt ved prægning af klubbens medaljer i guld, sølv og bronze.

INDHOLD

- 5 Om 100 år er intet glemt - det sørger fotografierne for
- Københavns Fotografiske Amatørklubs historie.
Flemming Berendt
- 17 Dresden - den tyske kameraindustri's højborg.
1. del.
Lars Schönberg-Hemme.
- 26 Agfa - set fra Danmark. En kommentar.
Hans Bonnesen.
- 29 Gå til filmen.
Udstilling på Experimentarium.
- 30 Hvorledes blev filmen til - et historisk tilbageblik.
Adolf Langsted & Poul Gregaard.
- 34 Et Bildens Hus
- et svensk fotografisk museum.
- 37 Børnefotografering
- H.C. Andersen & iscenesat børnefotografering.
Flemming Berendt.
De "skrækelige" børn!
Peter Fristrup.
- 46 Udstillinger & boganmeldelser.
- 55 Samlerdillen.
- 60 Dit & Dat.
Generalforsamling & landsmøde.
- 65 Anvisningssalgsslisten.
Mødereferat & møderækken.

Computerudskrift: *Niels-Ove Rolighed.*

Redaktion: *Flemming Berendt.*



Bevidst om fortiden
- men virker i nutiden.

KFAK er vi stolte af vor fortid - det giver en følelse af ydmyghed over for fotoklubbens historie, når vi tænker på, at Københavns Fotografiske Amatørklub blev stiftet i 1895. Det var samme år som den første offentlige forevisning af stumfilm fandt sted i Paris - og ét år før Henry Ford fik bygget sit første automobil. Der skulle gå yderligere syv år før brødrene Wright fik luft under vingerne på deres fantastiske flyvemaskine.

Københavns Fotografiske Amatørklub blev grundlagt af en række af hovedstadens bedsteborgere, som var blevet voldsomt optaget af de nye muligheder der lå i fotograferingen, disse var kommet inden for almindelige menneskers rækkevidde - hvis de ellers havde råd til at betale for udstyr og materialer.

De første *KFAK* fotografier var besat af, at arbejde med det fotografiske udtryk. De brugte fotografiet her og nu - og sådan er det stadig. Fotoklubbens medlemmer arbejder i dag med nutidens udstyr, materialer og udtryksformer. Vi dyrker ikke vor fortid, men vi er glade for den.

Ved et 100-års jubilæum er der god grund til at kigge tilbage og betragte fortiden med nutidens øjne. Det viste sig, at være for vanskeligt for *KFAK*. I klubben var der ingen som var i stand til at lave et historisk tilbageblik. Vi er derfor glade for det samarbejde der er kommet i stand med Dansk Fotohistorisk Selskab, hvor Flemming Berendt tilbød at berette om *KFAK*'s historie i selskabets medlems blad. Tidsskriftet fremsendes samtidig som en jubilæumsgave til sine medlemmer. Jeg vil gerne rette en tak til Dansk Fotohistorisk Selskab for den samling af historisk udstyr og billeder, som medlemmer af selskabet udstiller på Københavns Rådhus i forbindelse med *KFAK*'s jubilæumsudstilling, 2. JULEPÅSTÅEN, Nordisk Fotosalon, som åbnes den 13.-23. november 1995.

Til slut vil jeg ønske medlemmerne af Københavns Fotografiske Amatørklub tillykke med 100-års jubilæet.

Ove Lyngsø
KFAK, formand.

Om hundrede år er intet glemt

- det sørger fotografierne for

Flemming Berendt

I 1890'erne var København en by i vækst og fremgang. Man havde en urokkelig tro på fremtiden indenfor alle håndværk og brancher. Fotografien var ingen undtagelse, overalt i byen sås skilte med tilbud om at lade sig fotografere hos, om ikke verdens, så stadens bedste fotograf, øverste etage, døren til venstre. Den fotografiske epokes første barneår var gennemlevet - over 100 fotografer havde valgt faget som levevej og spandt guld på deres kunstneriske færdighed, talent og håndværksmæssige kunnen. Udhængsskabene foreviste de smukkeste fotografier tidens teknik kunne frembringe. De sort/hvide visit- og kabinetsfotografier blev fremstillet ad kemisk vej, på en måde som ikke er overgået siden. Vi finder i dag billeder fra den tid, så perfekte som var de optaget i går. De vordende amatørfotografer beundrede fagmandens produkt. Var det mon muligt at gøre ham kunsten efter?

De første pionerer

Grundlaget var lagt på de højere læreanstalter, hvor de velsituerede borgerlige kandidater udførte de første dristige forsøg. Deres "bibel" var Kleffels "Vejledning i praktisk Fotografi" fra 1865. Efterhånden blev der publiceret adskillige andre skrifter, som gav fyldestgørende anvisninger på, hvorledes man ved selvstudier kunne "kikke" fagfotografen i kortene. I hovedstadens centrum åbnede den ene fotoforretning efter den anden udelukkende med salg til private for øje, og i forsommeren 1894 skulle to fremtrædende mænds møde i Hvids Vinstue på Kgs. Nytorv blive det afgørende skridt til at oprette en fotografisk klub efter engelsk mønster. Året efter blev der fremsendt en indbydelse til en håndfuld personer, hvis kendskab og interesse for fotografien var velkendt. Indbydelsen gjaldt stiftelse af Københavns Fotografiske Amatør Klub, som fandt sted den 13. november 1895 på Hotel National i København. I indbydelsen lød det:



Professor T.N. Thiele, KFAK's første formand. Det Kgl. Bibliotek.

"Et konstituerende Møde til Dannelse af en fotografisk Amatør-klub i Kjøbenhavn efter Opfordring fra følgende Indbydere: Professor ved Universitetet C.G. Gædeken, Overretssagfører I. Hartvigson, Frøken Louise Melchior, Frøken Helga Munch, Fabriksejer Kj. Müllen og Cand jur. G. Weis."

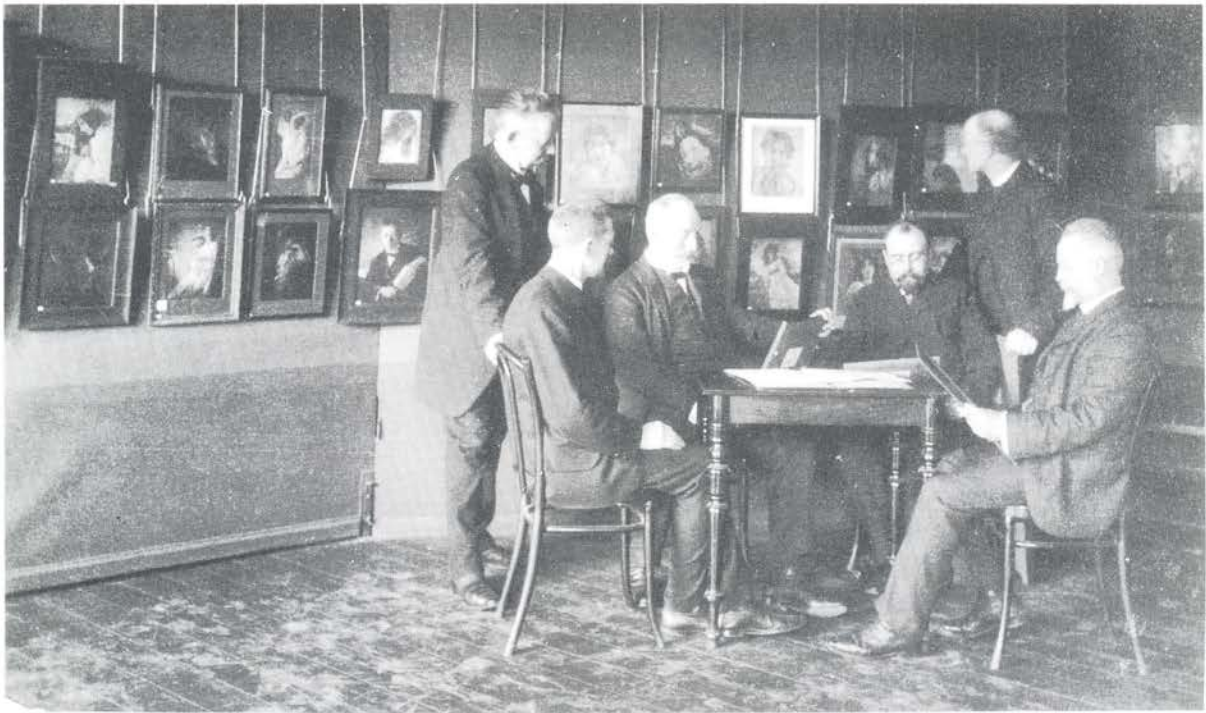
Herefter blev der valgt en bestyrelse med professor i astronomi Thorvald Nikolai Thiele som klubbens formand.

Danmarks første fotoklub var en realitet!

Ikke en klub for enhver

I klubbens formålsparagraf hedder det bl.a.:

"Klubbens formål er at støtte sine medlemmer i udøvelsen af fotografien og at fremme deres udvikling såvel i kunstnerisk som i videnskabelig henseende".



Bestyrelsen for KFAK samlet til billedbedømmelse i 1904.

Den fotografiske hobby var ikke blot indviklet, tidskrævende og bekostelig, men krævede visse "kvalifikationer" - Reimert Kehlet udtrykte det på denne måde:

"Amatørfotograferne rekrutteres i Reglen fra de mere intelligente Samfundslag, idet der jo kræves en vis Norm af intelligens for at kunde forstaa Fotograferingen og til at have Interesse for Natu-rens Skønhed og fæstne disse Skønhedsindtryk paa Pladen".

Disse ord har han dog senere beklaget, men kriterierne for at blive medlem var restriktive. Et hovedkrav var, at man blev anbefalet af et andet medlem, og optaget med absolut majoritet. Senere blev det i tvivlstilfælde ændret til to trediedels flertal. Bestyrelsens krav var høj kunstnerisk kvalitet, baseret på oplæring i fotograf Bechs atelier i Lille Kirkestræde, hvor man havde indlejet sig. I 1896 lejede KFAK sit første mødelokale på Kjøbmagergade, men det egnede sig kun til en mindre studiekreds, så de ordinære møder blev afholdt på Søpavillonen, første gang den 15. januar 1896. Den 27. januar holdt bestyrelsen møde hos højesteretssagfører Michael Lunn på Bülowvej 18B. Et af hovedpunkterne var anskaffelsen af 2 kantschenkstempler med foreningens

monogram. Dette blev matricerne til KFAK's præmiemedaljer, som uddeltes første gang på den ordinære generalforsamling 24. marts 1897 til 10 præmierede billeder. Den første egentlige fotoudstilling fandt sted fra den 11.-23. oktober 1898 i Løvstræde 7, ovenover boghandler C.A. Reitzels boghandel. Udstillingen bestod af ikke mindre end 547 fotografier. Det næste tilholdssted blev Hotel Hafnia i Vestervoldgade samtidig med, at klubben fik etableret egne mødelokaler på adressen Gl. Kongevej 96 i tagetagen. En rigtig "muse" sørgede for de ærede medlemmers velbefindende. Det nyoprettede mørkekammer blev fundamentet for en videreudvikling af medlemmernes kreative evner. Perioden var umådelig rig på nye tekniske opfindelser - ikke mindst fremkomsten af nye papirsorter og toningsmuligheder gav anledning til, at mange medlemmer fremstillede de rene "kunstværker". De kunstneriske intentioner var jo endnu at efterligne den klassiske malers motivverden og udtryksmåde. Perioden kaldtes piktorialismen, hvor ædeltryk, som bromolie- og kultryksbilleder var aldeles velegnet, omend noget kompliceret og besværlig. En del amatørfotografer mistede aldeles pusten, når de skulle arbejde det fotografiske Whatman-papir efter strenge og præcise recepter. Heldigvis var der også mange, der mestrede teknikken til fuldkom-



I en kortere periode omkring 1905 havde KFAK mødelokale på Købmagergade. I midten står amatørfotograf H. Rom og demonstrerer fotografiapparat af nyeste model. Billedet er optaget med Agfa lynlyspulver. KFAK's samling.

menhed, deres resultater kan vi i dag nyde med stor beundring.

Udstillingerne

De internationale udstillinger fristede. På den 3. internationale salon i Bruxelles i 1903 fik C.A. Reitzel, fabrikant Niels Fischer og fabrikant Carl Frederiksen antaget 7 billeder. Det fremgår af klubbens annaler, at der blev ført en omfattende korrespondance med klubber i England, Tyskland, Frankrig, Belgien, Holland, Danzig og Østrig, man fik endog en omtale i Neues Wiener Abenblatt i 1904. I de følgende 10-15 år afholdtes regelmæssigt udstillinger på Den Frie Udstilling på Østerbro. Bdr. Lumières opfindelse af Autochromepladen blev en spændende udfordring. Pladernes høje indkøbspris satte dog visse begrænsninger. De første pionerer var medlemmer som assistent Louis Hertz, Niels Fischer og C.A. Reitzel, folk som havde de fornødne økonomiske midler til rådighed.



De første KFAK billedophængninger var en "kopi" af datidens maleriudstillinger. KFAK's samling.



Nyhavn. Niels Fischer fik i 1904 dette billede på salon i Marseille. KFAK's samling.



Et moderniseret logo - som ikke slog an.



Klubbens bestyrelse er samlet til møde. Fra venstre William Truelsen, formanden C.J. Brodersen, prokurist Brusendorf og brandchef Liisberg.



Omkring hygebordet sidder fra venstre: prokurist Brusendorf og brandchef Liisberg - ? KFAK's samling.



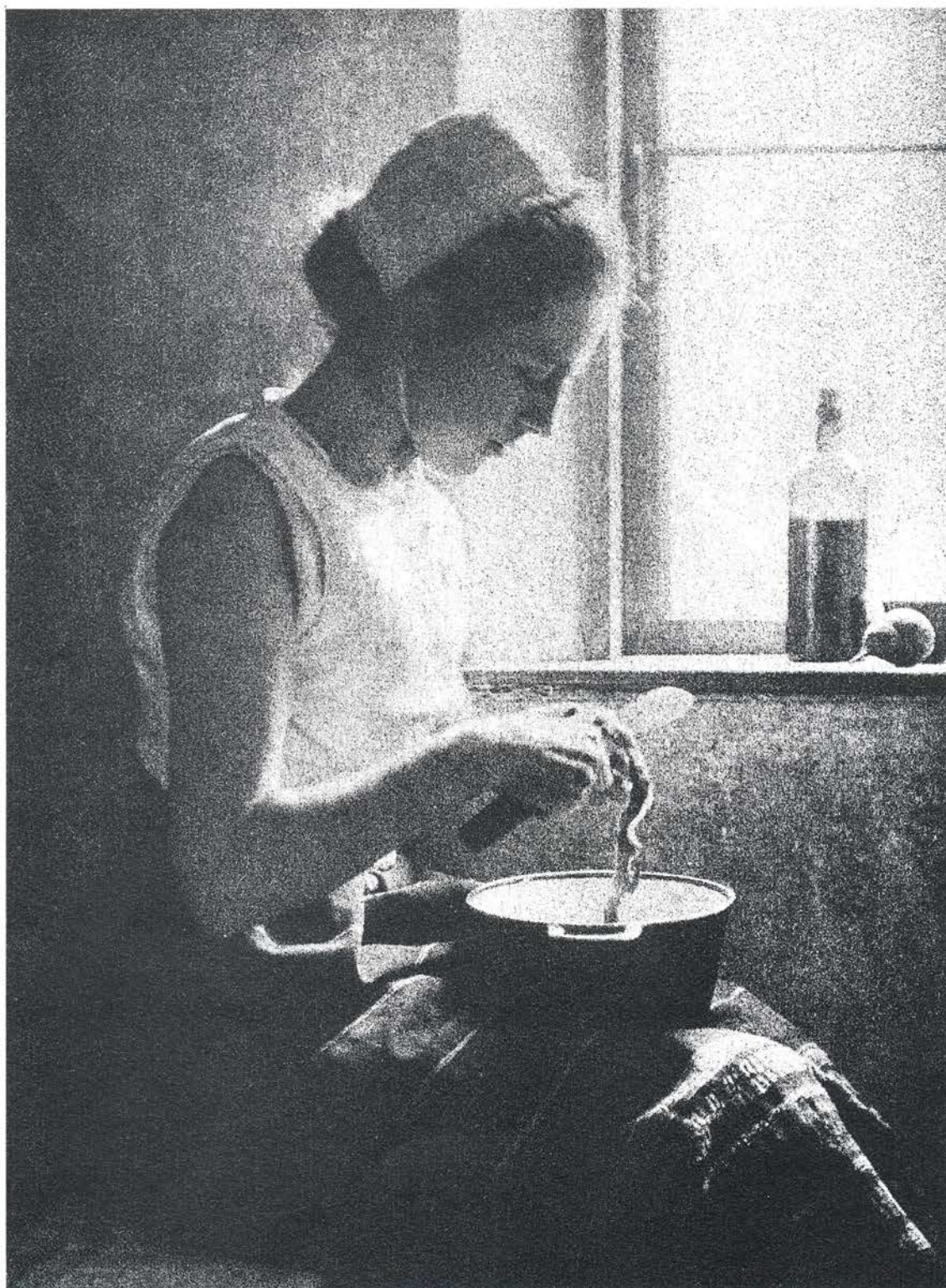
Der var andet i livet end foto. Fra venstre: Brusendorf, William Truelsen, broder til Martius Truelsen og naturfotografen Sigvart Werner. KFAK's samling.



Brusendorf og Sigvart Werner slapper af ved skakspillets glæder. KFAK's samling.



Fabrikant D. Duckert var en alsidig og vidtfavnende fotograf, med sans for detaljen. KFAK's samling.



Duckert er også mester for dette stemningsfulde bromoliebillede. KFAK's samling.

For at vi ikke skal få det indtryk, at KFAK udelukkende var en fotoklub af fotografiske amatører, har vi plukket lidt i Axel Hjorts anmeldelse af klubbens årlige udstilling i 1918. Indledningsvis påpeger han det vanskelige ved at skulle anmelde en så varieret samling billeder, "men man bør ad Aare drage Omsorg for, at rene diletantiske Makværker, som de der i Aar, om end i mindre Grad end sidst, skæmmer Helhedsindtrykket, enten afvises eller bedre udstilles i en Sal for sig forbeholdt Juniorer". Når dette er sagt, får man en meget detaljeret og fagmæssig bedømmelse af de næste 500 udstillede billeder. Et portrætstudie har særlig ramt hans hjerte - "Vi vender os endnu en Gang mod Duckerts veltfredse Gamling, tilnikker ham et gemytligt Farvel og forlader Udstillingen i en behagelig Følelse af at have været i godt og interessant Selskab". Hvorledes disse fotografiske optagelser er blevet gjort, kan vi kun gisne om, men de jævnlige arrangerede fotoudflugter, hvor medlemmerne kom slæbende med, ikke blot de store kameraer, men også fruene, har sandelig været en oplevelse for dem selv og de, som så til! Klubbens mangeårige bibliotekar, Jakob Pedersen, arrangerede disse udflugter. Han gennemtravede de mest mystiske, ikke afmærkede veje og stier - ikke uden grund blev han kaldt "torturleder".

Nye tider

Efter krigen, i 1920 og 30'erne, valgte man andre motiver, præget af en holdning, der lagde megen vægt på autenticitet og samfundsrelationer. Den alvorligt truede idyl var aldeles spoleret af 1. Verdenskrig, så livssyn - og dermed normer og mål - måtte ændres radikalt. Medlemsskaren skiftedes langsomt ud, og de nytilkomne havde en betydelig større spredning i deres sociale forudsætninger for dyrkning af den fotografiske hobby. Det var fagfotografen Julius Folkmann, som indførte begrebet "Funkisfotografering" - nu skulle der eksperimenteres, billedbeskæringen blev dristig - alle disse tiltag kom selvfølgelig fra det store udland, som foreningens medlemmer helt naturligt kopierede.

Krigens år

Danmarks besættelse den 9. april 1940 blev et vendepunkt i klubbens arbejde og mødeaktiviteter. Den regelmæssige import af fotografiske materialer blev brat afbrudt. Man måtte klare sig

med tyske og danske produkter. Her kom Merkurs indsats til at spille en stor rolle. Lokaleforholdene ændrede sig også, idet man flyttede til H.C. Ørstedesvej 22 A, hvor man residerede helt frem til 1961. Besættelsestidens udgangsforbud, luftalarm m.m., særlig i perioden efter folkestrejken den 29. august 1943, var generende. Man begyndte at afholde møder om søndagen, på grund af tyskernes udgangsforbud, og adskillige vellykkede ekskursioner blev ligeledes afviklet på helligdage. For rigtig at understrege ulvetiden blev fotograf Jette Bang inviteret som foredragsholder, og hun viste billeder fra det barske Grønland, det skete den 2. februar 1943, hvor udendørstemperaturen var minus 33 grader!

Sammenslutninger

I 1944 indledte man et samarbejde med Danske Kamera Pictorialister, som dog kun varede ganske kort tid. Men i 1946 tog klubben initiativet til dannelsen af Dansk Foto Union, en sammenslutning af danske fotoklubber, som varede frem til 1952. I 1957 stiftedes Selskabet for Dansk Fotografi, denne organisation har vist sig at være levedygtig.

Heldigvis kom foråret 1945, og en ny tid begyndte for klubbens medlemmer. Der gik dog nogle år før varedirektoratets tilladelse blev givet til import af udenlandsk fotografisk materiel. I de 5 besættelsesår var udviklingen gået uden om Danmark - glæden var stor, hver gang nye film eller papirsorter kunne øjnes i fotohandlerens butik. De nyudviklede fotografiapparater kombineret med de nye kemiske produkter gav et pust og en fremgang i KFAK's mørkekammer. Man begyndte at "overgå" hinanden i teknisk udstyr, til tider for meget, men resultaterne udeblev ikke. En strøm af velkomponerede, dristige og interessante fotografier så dagens lys. I begyndelsen af 1950'erne blev det også muligt at amatørfotografere i farver. Torsdag den 15. oktober 1953 demonstrerede den daværende formand, kemiingeniør Gustav Theilgaard fremkaldelse af en omvendefarvefilm. Ved et senere møde var turen kommet til en negativ farvefilm samt farvepapirbilleder. Gustav Theilgaard, som blev berømt i ind- og udland, fik tildelt KFAK's sølvmedalje.



Kemiingeniør Gustav Theilgaard forklarer klubbens medlemmer farvefilmens teori. KFAK's samling ca. 1958.

Da man ikke havde fejret klubbens 50-års jubilæum i 1945, besluttede man at festligholde 55-års dagen den 18. november 1950. Direktør Johannes Heegaard Poulsen fra firmaet Merkur overbragte en hilsen fra sin bror, klubbens formand Axel Heegaard, der på grund af sygdom var forhindret i at være til stede. I sin tale lovede han at forære KFAK en dirigentklokke af det pure sølv, udvundet af fixerbadene. Denne blev overrakt ved generalforsamlingen den 15. marts 1951. Det er en umulighed at nævne alle de fremragende, dygtige og initiativrige medlemmer, som gennem årenes løb har været med til at fremhæve klubbens høje fotografiske stadi, én bør nævnes, Margrethe Olsen, en sjælden fotografisk begavelse, hvis smittende fotografiske skaberglæde særlig kom til udtryk i de såkaldte romertals-udstillinger, arrangeret af portrætfotografen Aage Remfeldt på Charlottenborg i København.

Inden vi afslutter dette tilbageblik og videregiver pennen til et nuværende medlem af klubben, skal der på vegne af Dansk Fotohistorisk Selskabs ønskes et hjerteligt tillykke med 100-års dagen for Københavns Fotografiske Amatørklub. Den leve!

1970-1995

John Philipson, KFAK

Også i denne periode har de månedlige konkurrencer været et væsentligt element i klubbens aktiviteter. Der har været stor interesse for at aflevere billeder til bedømmelse, således at det i perioder har været nødvendigt at begrænse antallet af billeder, ikke mindst af hensyn til dommerne. Nævnes kan det også, at antallet af farvepapirbilleder er steget. Klubben har været pionér, når det gælder lyddias, d.v.s. dias, der vises som en serie med lyd. Serien kan have en varighed af 4-6 minutter. Først og fremmest har Egon Andersen været foregangsmand på dette område. Han har vundet adskillige medaljer, såvel i klubben som i indenlandske og udenlandske konkurrencer.

I 1972 flyttede klubben fra lokalerne på Amager Fælledvej 3 til Gl. Kongevej 47B. Huslejen var blevet for høj, og på Gl. Kongevej var vi fælles om lokalerne med Dansk Nikonklub og Leica-klubben. I 1982 sagde Leicaklubben fra, hvorefter vi flyttede til de nuværende lokaler på Jagtvej



Der lyttes intenst til den iltre Tommy Frenning.



11. Her har vi bofællesskab med Nikonklubben, hvor medlemmerne har adgang til mørkekammer og atelier. Igennem årene har mange medlemmer deltaget i den årlige udstilling, arrangeret af Selskabet for Dansk Fotografi. I 1992 var klubben arrangør sammen med Dansk Nikonklub af SDF's landsmøde og nationale udstilling. Klubbens medlemstal har i en årrække været omkring 80, hvoraf de kvindelige medlemmer udgør ca. 25%. En omtale af KFAK's virke kan ikke afsluttes uden at nævne fotograf og fotoskribent Tommy Frenning, som igennem 40 år sad i klubbens bestyrelse, heraf 5 år som formand. Hans faglige viden har været af uvurderlig betydning for klubben, ligesom hans mange internationale kontakter er kommet KFAK til stor nytte. Endvidere skal det nævnes, at Tommy Frenning var primus motor i arrangementet af klubbens 75 års jubilæum i 1970.

På selve jubilæumsdagen den 13. november, bliver dørene slået op til jubilæumsudstillingen, 2. Nordiske Fotosalon, Stella Polaris, på Københavns Rådhus. En mere værdig ramme om en udstilling findes næppe!

KFAK gav inspiration over hele landet.

Klubbens formænd gennem de 100 år

Professor T.N. Thiele	1895-1897
Højesteretssagfører Michael Lunn	1897-1898
Redaktør og læge W. Thulstrup	1898-1903
Højesteretssagfører Michael Lunn	1903-1904
Dir, ingeniør C.J. Brodersen	1904-1929
Grosserer Peter Jahn	1929-1931
Dr. med. P.K.G. Bentzon	1931-1933
Fabrikant A. Heegaard Poulsen	1933-1937
Ingeniør R. Thomsen	1937-1939
Cand. pharm. K. Sengeløv	1939-1942
Fabrikant A. Heegaard Poulsen	1942-1951
Ingeniør Thorkild Larsen	1951-1953
Direktør Gustav Theilgaard	1953-1967
Cand. jur. Erik Egmosé	1967-1968
Fotograf, redaktør Tommy Frenning	1968-1973
Glasblæser Egon Andersen	1973-1980
Advokat Henrik Legarth	1980-1988
Ingeniør Ove Lyngsie	1988-

Dresden

Den tyske kameraindustris højborg



Lars Schönberg-Hemme vil i en række artikler, på historisk og teknisk plan skrive historien om, hvorledes den tyske kunstby Dresden blev centrum for europæisk kameraindustri.

En Introduktion

1. Del

Dresden er hovedstad i den tyske delstat Sachsen. Sådan som de politiske forhold er i Tyskland i dag, skal ordet hovedstad ikke forstås helt bogstaveligt. Sachsen i dens nuværende udstrækning har eksisteret i godt 200 år. Det har ligesom Danmark været ude for ubehagelige decimeringer. I en længere periode var det en af de større og politisk betydelige selvstændige tyske stater; men efter syvårskrigen i midten af 1700tallet fik det sin nuværende størrelse på knap 15000 km² - en tredjedel af Danmarks.

Man kan godt trække en række paralleller til Danmark. F.ex. er der meget stor overensstemmelse mellem den stenalderkultur der fandtes i Sachsen/Thüringen og Danmark. Men der er også mere nutidige lighedspunkter. Selv om Sachsen vel nok af de fleste danskere opfattes som et sydtysk område, er der tale om et overvejende opdyrkeligt land (69% landbrugsjord, 26% skov). Landet er en del af det nordtyske bakkeland. Men det er naturligvis præget af at det mod syd grænser op til Tjekkiet ved de berømte Erzgebirge. Endnu mere berømt var især for et par generationer siden den store højslette mellem Dresden og Erzgebirge, Sachsisk Schweiz. Undergrunden er et stærkt eroderet sandstensmassiv, som med sine dramatiske former - gennemskåret af bl.a. Elben - var et af de allermest besøgte turistmål omkring århundredskiftet. Mine bedsteforældre ferierede gentagne gange på kurstederne i området og kunne ikke blive trætte af at berette om det.

Man kan trække paralleller mellem Danmark og Sachsen også hvad angår udviklingen hen imod en moderne stat. Men her bliver man nødt til at tilføje: det skete altså først i Sachsen siden i Danmark.

De politiske strømninger i begyndelsen af forrige århundrede med liberalisme og demokrati slog langt tidligere og kraftigere igennem i Sachsen; det folkelige engagement var langt større.

Det hænger sammen med at Sachsen nok var en selvstændig stat, men samtidig en del af et meget stort sprogområde. Det lå midt i Tyskland. Hovedstaden i kongeriget, Dresden, var et centrum for kunst og kultur. Unge mennesker fra hele Europa, men især fra den nordeuropæiske, protestantiske del, strømmede til universitetet i Leipzig. Alle nye tiltag nåede meget hurtigt til Sachsen.

Det gjaldt også den industrielle udvikling. Driftigheden var meget stor og allerede for 100 år siden var over halvdelen af befolkningen beskæftiget inden for industrien.

Befolkningstallet steg. I tiden omkring fotografiets opfindelse 1839 var det 1,7 mio. I 1870 hvor Sachsen blev en delstat med udstrakt selvstyre i den nye stat Tyskland 2,7 mio. I 1895 3,8 mio - den største befolkningstæthed i Europa. Og i 1933 hvor Sachsen efter dannelsen af Det Tredje Rige mistede sit selvstyre 5,2 mio.

Før industrialiseringen for alvor satte ind var Den Kongelige Porcelænsfabrik i Meissen berømt i hele Europa og der havde fra gammel tid været

minedrift i den sydlige del, guld, sølv, bly, kobber, og andre metaller foruden en masse ædelstene og halvædelstene.

Men med industrialiseringen i forrige århundrede skete store forandringer for størsteparten af befolkningen. Landbrugsproduktionen havde været betydelig og - som i Danmark - beskæftiget næsten hele befolkningen. Nu blev den endnu større og mere intensiv, men beskæftigede kun en lille og stadig mindre del af befolkningen. For hundrede år siden var andelen kommet ned på 15%, mens industrien gav arbejde til 58%.

Sachsen tangerer det mellemeuropæiske kul- og jernbælte, og især i det sydvestligste hjørne ved byen Zwickau kom en vældig minedrift til den moderne storindustri i stand.

Byerne voksede eksplosivt, og nogle blev rene fabriksbyer. Det gælder for eksempel den store by Chemnitz. Netop denne by blev mange år senere i DDR-tiden udsat for et navneskifte til Karl Marxstadt. Og det er ingen tilfældighed. Sachsens befolkning var i tiden mellem Tysklands samling 1870 og 1. verdenskrig Tysklands mest socialdemokratiske forbundsland og næsten alle de 23 medlemmer Sachsen havde i den tyske rigsdag var socialdemokrater. Efter Tysklands genforening i 1989 er Karl Marxstadt igen kommet til at hedde Chemnitz.

Dresden var hovedstad i kongeriget Sachsen og residensby for kongen. Den var frem til 13. februar 1945 et rent orgie i arkitektonisk skønhed. Den var sæde for et blomstrende kulturliv og folk valfartede til Dresden fra hele Europa, bl.a. for at se de store kunstsamlinger eller overvære en af de store begivenheder inden for europæisk musikliv.

Men derudover var Dresden også en industriby - endda i meget stort omfang.

Man må i den forbindelse tænke på at Dresden er godt placeret rent geografisk. Den ligger i den meget brede Elbdal med store flade arealer. Floden er, og har fra de ældste tider været, en god transportvej for store godsmængder med mulighed for omladning til oversøiske destinationer i Hamborg Havn.

Dertil kommer et tæt jernbanenet med hovedlinjer til nabolandene Tjekkiet mod syd (indtil 1918 en del af Østrig), Schlesien mod øst (indtil 1870 et hertugdømme under den selvstændige stat Preussen, derefter også en del af Tyskland

ligesom Sachsen, og efter 1945 en del af Polen), Bayern mod sydvest (et selvstændigt land frem til Tysklands samling), og mod vest til Thüringen og Sachsen-Anhalt, som begge tidligere havde været en del af det storsachsiske rige.

Hitler byggede motorvej fra Dresden til Frankfurt og fra Dresden til Berlin, men nåede kun halvt af fuldende motorvejen fra Dresden til Breslau (nu Wrocław).

Den industri der opstod i Dresden havde for en stor del noget med levnedsmidler at gøre, f. ex. var dresdener chocolate i gamle dage noget helt særligt. Der var også en god part af de i Sachsen allestedsnærværende bryggerier og brænderier, som udviklede sig til regulær storindustri. Tobaks- og tekstilindustrien var meget omfattende. Inden for jern og metal var det især mindre og forfinede produkter, f.ex. symaskiner og cykler. Men den ældste industri i Dresden havde udviklet sig af det gamle glashåndværk som havde været omfattende meget langt tilbage i tiden. Nu blev det til storindustri både inden for færdige produkter og råvarer (glasmasse).

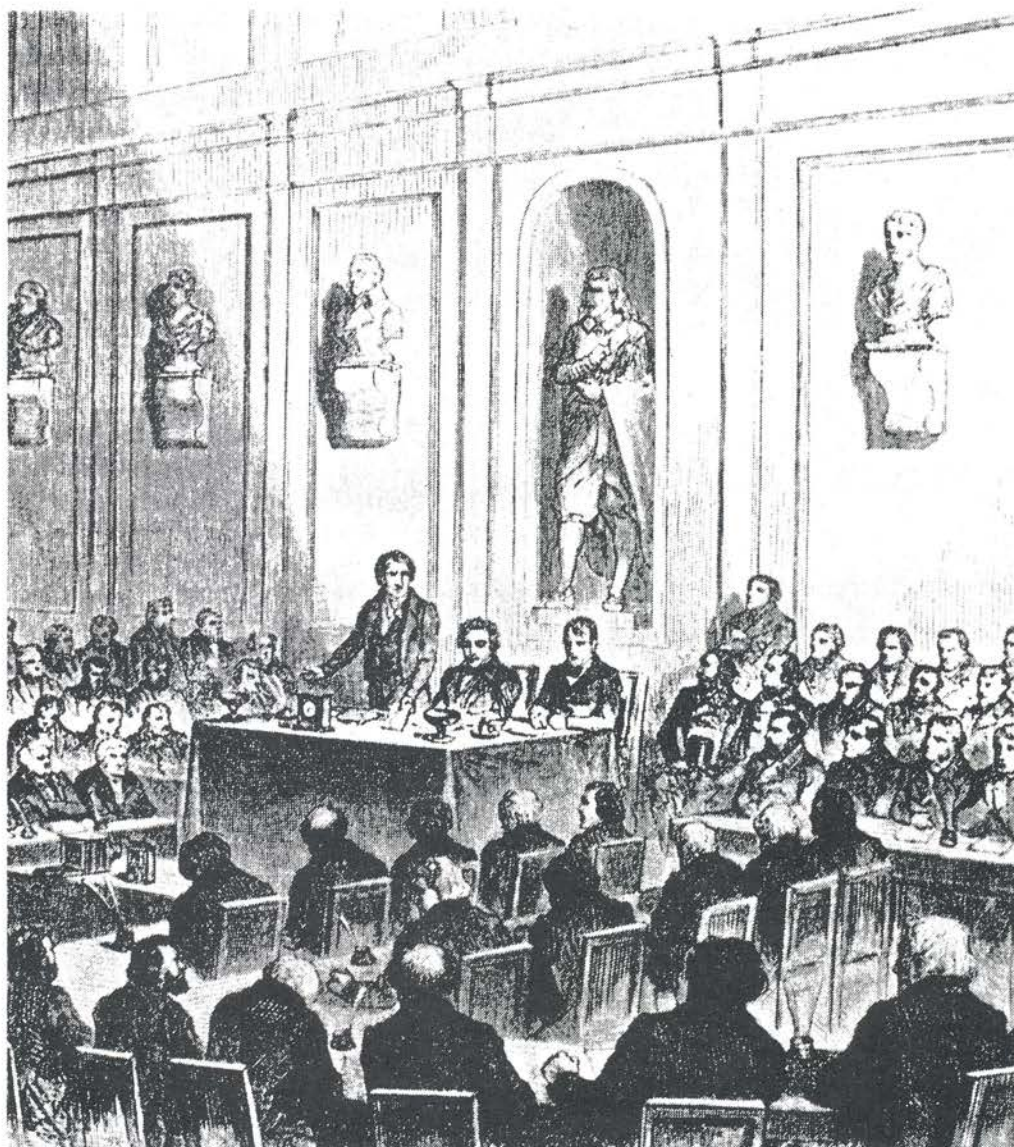
Når man skal forklare hvorfor lige netop Dresden skulle blive sæde for et meget stort antal fabrikker og værksteder med tilknytning til fotografi må alt det ovenstående tjene som forudsætning for at det kunne ske. Men man kunne temmelig sikkert finde andre byer i den tysksprogede del af Europa eller i England, hvor nogle tilsvarende forudsætninger var til stede.

Måske har motivationen til at gå i gang med lige netop kamerabygning og fremstilling af objekter ligget i den stærke koncentration af kunstnere der var i byen kombineret med det kosmopolitiske præg med store kolonier af fastboende amerikanere, englændere, og russere.

Fotografiets opfindere er de franske Joseph Niépce og Louis Daguerre foruden englænderen William Henry Fox Talbot og fotografiets fødselsdag regnes, som formodentlig alle dette blads læsere har hørt før, til 19. august 1839 - den dag hvor den franske stat frigav Daguerrers patent.

I smuk overensstemmelse med disse navnkundige opfinderes nationalitet var det i Frankrig og England udviklingen inden for fotografien kom til at foregå de næste 40 år.

I Tyskland var der naturligvis som i hele Europa stor interesse for opfindelsen; men teknisk set var Tyskland et fotografisk u-land i denne periode - i



Louis Daguerre og Isodore Niépce præsenteres af formanden for Videnskabernes Selskab Arago på det offentlige møde den 19. august 1839.

skarp kontrast til hvordan det skulle blive hen mod slutningen af århundredet. De eneste navne fra det tyske område der virkelig er værd at nævne er Voigtländer & Sohn fra Wien og Braunschweig og Steinheil fra München.

I Dresden boede brødrene Carl Heinrich og Friedrich Wilhelm Enzmann. Den første blev uddannet som læge ved universitetet i Leipzig i 1834 og nedsatte sig som praktiserende læge i Dresden. Den anden, Friedrich Wilhelm, nedsatte sig i 1832 - i en alder af 30 år - som selvstændig finmekaniker og optiker i Dresden.

Ved den sachsiske udstilling for tekniske produkter i Dresden 1834 bliver han hædrende omtalt for en skydelære og et akromatisk mikroskop. Især mikroskopet skaber opmærksom-

hed, fordi han selv havde slebet linserne.

Ved senere udstillinger modtager han medailler for sine produkter, især matematiske måleinstrumenter, kikkerter, og mikroskoper, senere også for sit avancerede galvaniseringsapparat (til søvplet og gulddublé). Han bliver i en ung alder en meget velrenommeret håndværksmester i Dresden.

Det der gør Friedrich Wilhelm Enzmann interessant i en fotografisk sammenhæng er at han allerede fra sin nedsættelse som selvstændig håndværker sammen med sin lægebroder begynder at experimentere med »lysbilleder« på papir - dog uden at det lykkes for dem - og at han meget hurtigt efter frigivelsen af Daguerres



To af fotografiets opfindere. Louis Daguerre i samtale med Joseph Niépce.

5) Bekanntlich ist mir die Darstellung Daguerrescher Lichtbilder vollkommen gelungen. Platten von derselben Zubereitung, wie ich sie selbst verwende, verkaufe ich von jetzt an: 3 Zoll 3 gl., 4 Zoll 6 gl., 6 Zoll 12 gl. etc. Auch verfertige ich Apparate zur Darstellung von Lichtbildern, sowohl nach der Angabe Daguerre's, als nach der meinigen und der meines Bruders, des Dr. Enzmann, welche bei derselben Wirksamkeit wie die Daguerreschen 1/20 des Raumes dieser einnehmen.

**J. W. Enzmann, Mechanikus,
Annengasse Nr. 8.**

Mekanikus Enzmann tilbød allerede den 31. oktober 1839 i en annonce et komplet fotografisk udstyr.

patent er på banen i et af de lokale dagblade med tilbud om et komplet fotografisk udstyr af egen tilvirkning. Det sker 31. oktober 1839.

Han tilbyder fra starten plader i tre formater, 81 x 81mm, 108 x 108mm, og 162 x 162mm og kameraer såvel efter Daguerres standard som efter hans egen og broderens. Især det sidste er

interessant; for deres kamera har et rumfang på kun 1/20 af Daguerres (3 dm³ mod 60 dm³). Man må derfor sige at brødrene Enzmann ikke bare er hurtigt med på vognen, men også at de skaber noget nyt og mere praktisk. Baggrunden for at de kan gøre det i løbet af kun 10 uger er naturligvis at de allerede har eksperimenteret gennem flere år både med kemi og apparatur og naturligvis også at Friedrich Wilhelm Enzmann er en meget dygtig håndværker der både kan bygge et kamera med meget små tolerancer og slibe et objektiv.

Både Carl Enzmann og Friedrich Wilhelm Enzmann gik en gylden fremtid i møde. De blev meget agtede borgere i Dresden. Carl Enzmann blev - trods travlhed med sit arbejde som læge - opfinder af et såkaldt solmikroskop, et mikroskop der ved hjælp af solen kunne projicere et lysstærkt billede op på en skærm. Det blev han virkelig berømt for. Mikroskopet blev naturligvis fremstillet af hans broder.

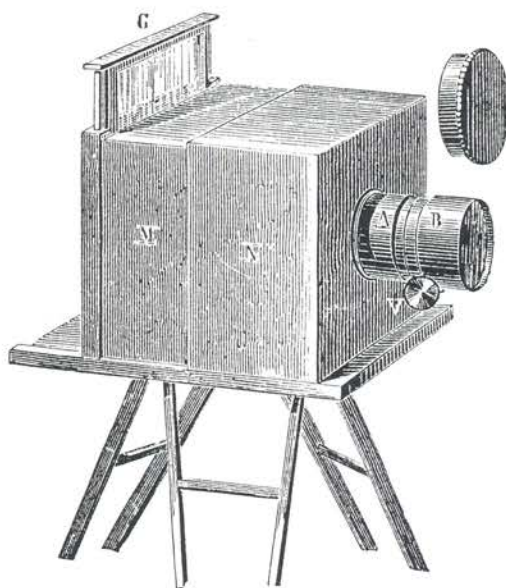
Friedrich Wilhelm Enzmann fik store tillidsposter i arbejdsgiverforeningen og blev en foregangsmand for faglig undervisning af arbejdere. Desu-

den var han en meget benyttet foredragsholder over tekniske emner, herunder fotografiske. Hans virksomhed gik strygende og blev efter hans død i 1866 ført videre på samme høje niveau af hans søn Wilhelm Richard Enzmann.

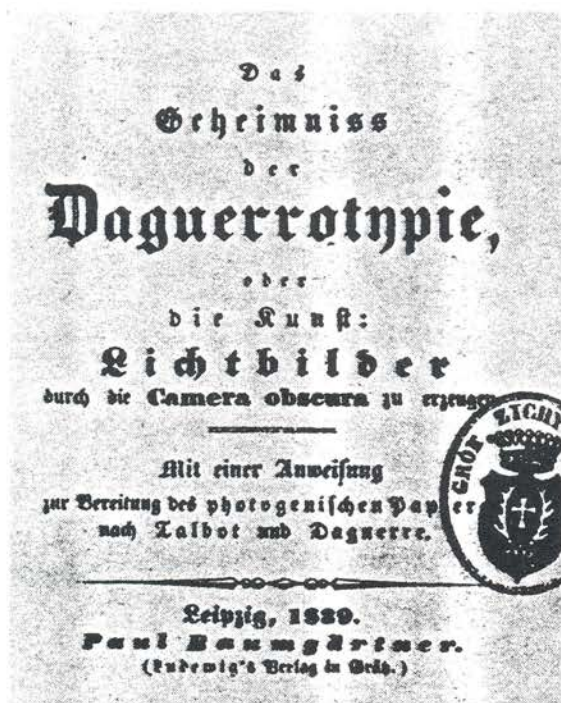
Hvad det fotografiske angår er der derimod ikke så meget mere at sige. Friedrich Wilhelm Enzmann fremstillede sine kameraer i ganske få år. De fleste var af hans egen miniaturemodel. Der er ikke fundet et eneste eksemplar af hans kameraer og der hersker derfor temmelig stor usikkerhed om hvordan det har set ud, selv om nogle bygningstræk ud fra det oplyste og dokumenterede ligger fast. F.ex. kan man regne ud at kameraet må have været udstyret med udtræk; men om det har været i form af teleskopkasser inden i hinanden eller i form af en bælg vides ikke.

Hvad der har fået ham til at holde op er svært at sige helt præcist. Sandsynligvis har det irriteret ham at han nok har været i stand til at forbedre Daguerres kamera, ikke til at ændre optagelsesmaterialet med alle de begrænsninger der ligger i et daguerreotypi. Og da han samtidig var en meget driftig mand med mange andre jern i ilden, er kameraet og fotografiet blevet en episode i hans liv og ikke mere.

Det er vel kun til nød at vi kan indskrive brødrene Enzmann i fotohistorien. Den egentlige grund til at de - og især Friedrich Wilhelm - er kendt og æret i dag, er at de var de første i Dresden, og at Dresden senere skulle blive sæde for Europas største koncentration af kamerafremstillere og også sæde for den største af dem alle, Zeiss Ikon.



Der er ikke fundet et eneste eksemplar af F.W. Enzmanns "små" daguerreotypikameraer. De har dog sikkert lignet denne type.



Daguerre's
ausführliche Beschreibung
seiner
großen Erfindung,

oder
die Kunst,
auf die beste Art die so höchst merkwürdigen
Lichtbilder zu verfertigen.

Gemeinschaftlich
von
Daguerre selbst mitgetheilt,
nebst den neuesten Berichten darüber von mehreren
berühmten Naturforschern.

Aus dem Französischen
frei übersezt
von einem deutschen Physiker.

Mit 6 Tafeln Abbildungen.

Stuttgart:
J. Scheible's Buchhandlung.
1839.

Fotografiets opfindelse blev umiddelbart offentliggjort i Leipzig og Stuttgart.



„Jesses, Rinner, was e' Pech! Jetzt wollt' ich Euch hier owtwe mit dem schöne' unn billige' World-Apparat für 10 Mark, den ich erst von **M. Eck** aus Frankfurt a/M. bekomme' hab', photographir'n unn jetzt haw ich die Platte vergesse'!“ Der kleine Friß auf Papa's Gläse deutend: „Ei, Batter, Du hast sie ja auf dem Kopp!“

I den første tid efter Enzmann-kameraet så det ud til at det skulle blive den anden store gamle sachsiske by Leipzig der skulle tage over. Allerede dengang var der noget der hed Leipziger Messe, og det har nok virket befordrende på fremstillingen. Op til flere virksomheder i byen fremstillede kameraer i de følgende par tiår. Der er derimod ingen sikre forlydender om virksomheder i Dresden før 1852, hvor finmekaniker Schedewell begynder at annoncere. Det eneste bevarede kamera fra hans hånd (og det er endda ikke helt sikkert) er en tro Daguerrekopi med Voigtländerobjektiv fra omkring 1855.

Ved at bladre i byens aviser fra perioden kan man se at ikke alene har der ikke været nogen synderlig kamerafremstilling. Der har heller ikke været tilstrækkeligt med fotografer. Det kan man se af de mange annoncer fra rejsende fotografer.

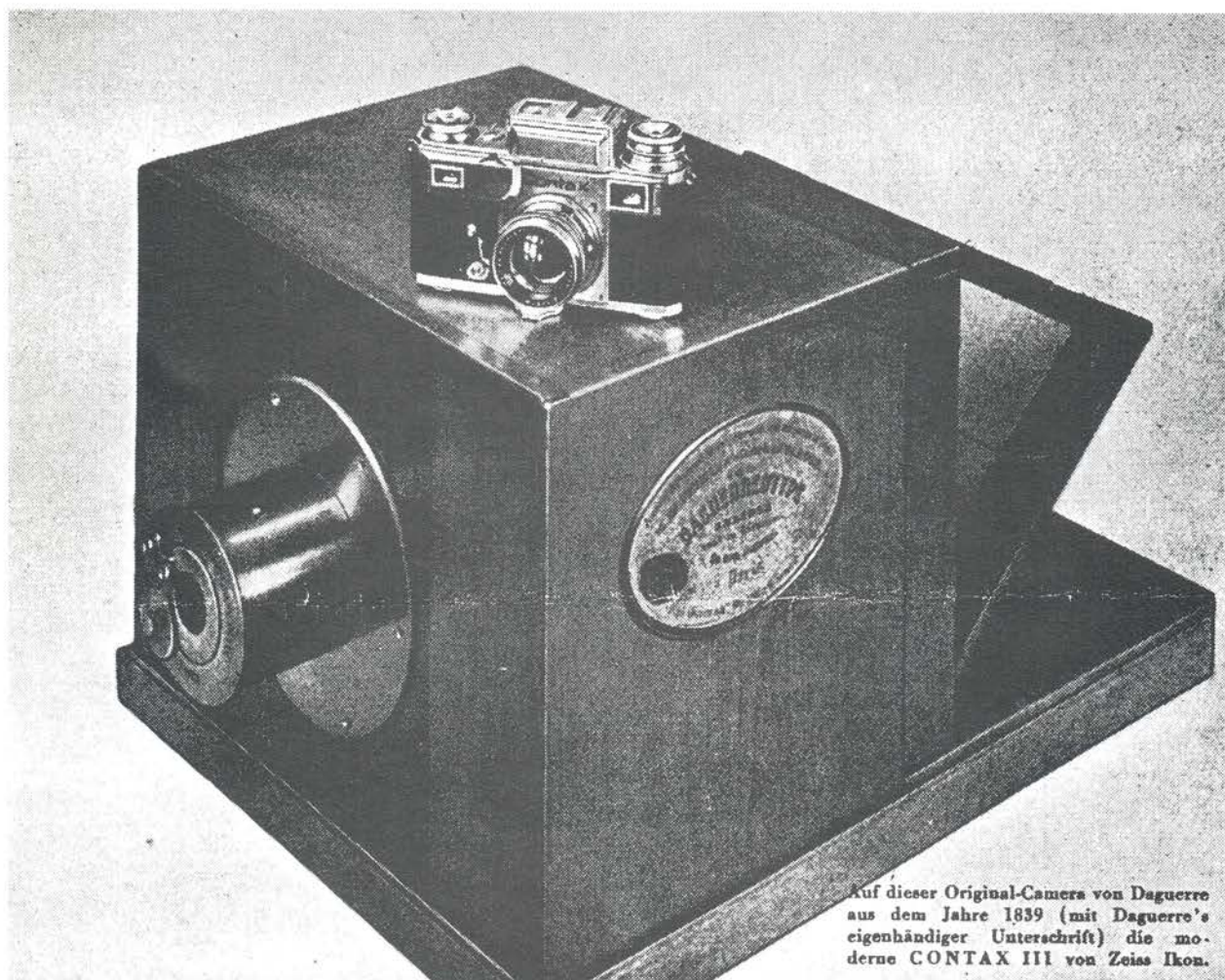
Den tekniske udvikling af kameraet i de første årtier efter Daguerres patent er ikke imponerende noget steds i Europa. Den må nærmest siges at være stagnerende. Men interessen for fotografiet var jo meget stor og den kemiske side forandrede sig hurtigt til det bedre.

Går vi frem til året 1877 og tiden derefter er der som en simpel følge af den meget store efterspørgsel hos publikum dukket en række firmaer

op i Dresden som forhandler fotografiske artikler, herunder kameraer. Det har nok for det meste eller udelukkende drejet sig om »importerede« kameraer som firmaerne så selv har bestykket med objektiver efter kundens ønske. (Ordet importeret skal ikke tages helt bogstaveligt; for med Tysklands samling i 1870 er der skabt et stort tysk fællesmarked).

Vi skal helt frem til året 1887 før der virkelig sker noget. Det vil der blive fortalt om i 2.del. Men det kan godt afsløres allerede nu at når Dresden har fået så stor betydning i fotohistorien er det ikke kun på grund af de store virksomheder der kom til at ligge her og den enorme produktion af dyre såvel som billige kameraer. Det er nok så meget mangfoldigheden af virksomheder og produkter og fordi der her skabtes nogle af de mest epokeskabende nykonstruktioner i fotohistorien.

Tænk bare på det superlysstærke Ermanox-kamera fra Ernemann, verdens første egentlige reportagekamera, eller på småbilledkameraet Contax fra Zeiss Ikon, sammen med Leica (som ikke er fra hverken Dresden eller Sachsen) det mest betydelige reportagekamera gennem flere årtier, og Exakta fra Ihagee, verdens første enøjede spejlreflexkamera i småbilledformat.



Auf dieser Original-Camera von Daguerre aus dem Jahre 1839 (mit Daguerre's eigenhändiger Unterschrift) die moderne CONTAX III von Zeiss Ikon.

Ein Jahrhundert Photographie

Am 7. Januar 1839 wurde der Akademie der Wissenschaften in Paris die erste Daguerre-Camera vorgeführt. Hundert Jahre sind seitdem vergangen, hundert Jahre, in denen die Entwicklung der Photographie ungeahnte Fortschritte gemacht hat. Als einen Gipfel des bisher Erreichten kann man die CONTAX III ansehen, die vielseitige 24×36-mm-Camera von Zeiss Ikon. Der Meß-Sucher (Entfernungsmesser *im* Sucher!), der Schlitzverschluß aus Metall, die 15 auswechselbaren Zeiss Objektive höchster Lichtstärke, der eingebaute Selbstauslöser, die abnehmbare Camerarückwand und der automatische Filmtransport der CONTAX III sind Zeugen dieser Entwicklung. Eine unanfechtbare Spitzenstellung hat die CONTAX III aber dank ihrem eingebauten photo-elektrischen Belichtungsmesser, der besonders für die Farbenphotographie unerlässlich ist. Man kann deshalb die CONTAX III mit Recht als die „Camera von morgen“ bezeichnen.

CONTAX III 24×36 mm

mit Zeiss Tessar 1:3,5 f=5 cm RM 470.—

mit Zeiss Tessar 1:2,8 f=5 cm RM 495.—

mit Zeiss Sonnar 1:2 f=5 cm RM 560.—

mit Zeiss Sonnar 1:1,5 f=5 cm RM 695.—



ZEISS IKON A.G. DRESDEN W 27

Danmarks Fotomuseum.



*Mit **Leica** geht's in Seelenruh,
die Tiere schauen fröhlich zu. ~*

*'Med en Leica får man sjælero,
dyrene kikker fornøjet derpå'.*

PHOTOGRAFICA

NEW & SECOND HAND

VI KØBER FOTOUDSTYR OGSÅ HELE SAMLINGER

Vi køber helst flot Leica, Contax, Hasselblad og andre anerkendte mærker. Men andet specielt fotoudstyr er også velkomment. Vi er både interesseret i antikt og nyere udstyr. Besøg os og få vurderet dit udstyr GRATIS. Lige nu er vi ekstra interesseret i Sjove Leica'er Som Leica M6j, M6 Platin og jubilæumskameraer i perfekt stand.

Vi giver 45.000,- for perfekt Leica M6J og 4.000,- for perfekt Leica M3.

MEN VI SÆLGER OGSÅ BRUGT NYT

Leica M2	fra	2.995,-	Konica Hexar med flash	4.495,-
Leica M4	fra	5.995,-	Nikon F50 med Nikon 35-80	3.995,-
Leica M6		12.995,-	Nikon F601 med 35-80	5.195,-
Leica III	fra	1.495,-	Nikon zoom 310	1.895,-
Hasselblad 500C	fra	1.995,-	Contax TVS	12.995,-
Canon 7 m. 0,95/50mm		3.995,-	Contax G1 med 2,0/40	13.995,-
Canon 39 2,0/35mm		1.995,-	Contax 167MT med 1,7/50mm	6.995,-
Canon 39 2,0/100mm		2.995,-	Leica Mini Zoom	2.995,-
Contax II m. sonnar 50mm		1.495,-	Leica Mini II	1.995,-
Contax Obj. fra 16 til 300mm	fra	995,-	Leica Minilux	7.495,-
Nikon Obj. fra 16 til 300mm	fra	495,-		
Canon Obj. fra 7 til 300mm	fra	495,-		

Masser af Leica, Contax, Nikon og Canon på lager. både nyt og brugt. Ring og få tilsendt prisliste.

SKINDERGADE 41, 1159 KBH K, 33 14 12 15



- set fra Danmark

*Hans Bonnesen
- tidligere informationschef hos Agfa-Gevaert A/S*

Med stor interesse har man i Objektiv nr. 64, 65, 67 og 68 kunnet læse Lars Schönberg-Hemmes oversættelse af Matthias-Josef Zimmermanns beretning om Agfas historie. Beretningen er særlig interessant, når man som undertegnede har været ansat i koncernens danske afdeling fra 1959 til årsskiftet 1994-95. Matthias-Josef Zimmermann har naturligvis haft adgang til mange arkivalier og har sikkert ført samtaler med flere medarbejdere inden for koncernen. Til trods herfor er der mange lakuner og dels urigtige oplysninger i hans artikel, som jeg gerne vil have lov til at korrigere. Mine udsagn skriver sig til dels fra mit mangeårige virke hos Agfa, til dels fra et 3-dages interview, som jeg i 1985 havde med den nu snart 91-årige ingeniør H.F. Nissen, der er født på Rinkenæs i Sønderjylland, og som i årene 1933 til 1945 arbejdede hos I.G. Farben i Wolfen.

Nye oplysninger

Skal vi se nøjere på Agfa-artiklen, er det første, jeg vil pege på, et udsagn i objektiv nr. 67 side 6, 1. spalte om, at salgsleder Bruno Uhl solgte Agfas boxapparat til 4 RM, og at man kunne få kameraet ved at samle 4 stk. 1 RM stykker fra hver af de fire tyske "Münze". Det giver ikke megen ræson. Idéen var naturligvis, at kameraet, der normalt kostede 5 RM, kunne fås for 4 RM, hvis man kom med 4 RM-stykker, der på kanten bar prægningen A-G-F og A. Herved gav man altså køberen 20% rabat. Heri lå humlen. Heri lå markedsstrategien. På samme side ses et billede

af Dr. Gustav Wilmans, som i teksten udråbes som Agfacolor filmens fader. I virkeligheden var Dr. Wilmans i 1933 ikke længere leder af den teknisk-videnskabelige afdeling, men produktionschef og havde som sådan ikke noget kommissorium til at iværksætte et forskningsprojekt. Ifølge ingeniør H.F. Nissen foregik arbejdet i professor Eckerts nyindrettede videnskabelige laboratorium, som bl.a. omfattede den underafdeling, hvor ing. Nissen arbejdede med udvikling af lydbånd. Ingeniør Fröhlich, som er omtalt i artiklen, ville øjensynlig gerne stå sig godt med Dr. Wilmans og viste denne, hvordan man havde "fundet" en komponent, der ved at blive tilsat selve fremkalderen gav emulsionen en farvetone. Man lo lidt af dette hos professor Eckert, idet det faktisk var en velkendt sag. Komponenten og virkningen var påvist af professor Kaiser, der i 1910 havde fået patent herpå. Idéen var god, men ubrugelig, fordi farvestoffet vandrede rundt i selve emulsionen. Professor Eckert så imidlertid med friske øjne på problemet og bad en af sine unge medarbejdere, ing. Wedel, om at se lidt på sagen. Ingeniør Wedel fandt i slutningen af november 1934 på at kombinere farvestofkomponenten med en fedtsyrerest, og bingo - farvestofferne blev liggende. Ingeniør H. F. Nissen beretter, hvorledes han blev kaldt ind til Eckert og Wedel, hvor eksperimentet blev gentaget. De tre mænd har uden tvivl hørt historiens vingesus. Farvefilmens gåde var løst, og i løbet af kort tid kunne man aflevere konceptet til produktionsafdelingen, hvor Dr. Wilmans folk fik omsat professor Eckerts og ingeniør Wedels teorier til

praksis. At gøre Dr. Wilmans til opfinderen af Agfacolor-filmen er ifølge øjenvidner ikke korrekt - måske har Dr. Mediger i sin Wilmans-biografi ikke ønsket at såre Wilmans følelser, da han jo indtil for nylig også havde haft ansvaret for udvikling, og derfor teoretisk kunne have fået endnu en blomst i knaphullet.

- lidt flere oplysninger

I afsnittet om Agfacolor-papiret beskriver man yderligere, hvordan og hvornår dette kommer til verden. Her kan det være interessant at påpege, at Dr. Rath's foredrag og udstilling af Agfacolor papirbilleder i Dresden i oktober 1942 blev gentaget i Kunstindustrimuseet i København kort tid derefter. Dr. Rath's foredrag blev oversat til dansk og udleveret til åbningsgæsterne. Kopi af dette foredrag findes i Agfa-Gevaert A/S's arkiver i Glostrup.

Krigens sidste dage

Omtalen af "Wolfens sidste dage" er i artiklen beskrevet meget løseligt, måske fordi forfatteren Matthias Josef Zimmermann ikke har kunnet finde øjenvidner til hovedfabrikkens endeligt. Heldigvis har ing. H.F. Nissen beskrevet disse dage særdeles levende for mig i omtalte interview. Ing. Nissen boede i 1945 alene i en villa i en forstad til Dessau. Kone og børn var allerede sendt hjem til Danmark. Fra Dessau tog ing. Nissen hver morgen S-toget til Wolfen, der jo som bekendt ligger i Tysklands energirige brunkulsfelt. S-togene kørte uden forstyrrelser hver dag, og livet på Wolfen fabrikken fortsatte trods nedsat aktivitet uhindret af krigens rasen blot 100 km borte. Ing. Nissen beretter:

"I slutningen af april 1945 sad jeg en dag i fabriksbiblioteket, hvor jeg var ved at søge nogle oplysninger. På et vist tidspunkt hørte jeg tumult og råben ved fabrikkens hovedindgang, hvor nogle fanatiske nazister blandt fabrikspersonalet havde iført sig uniformer og nu var ved at lukke fabrikkens hovedporte. Uden for porten holdt to amerikanske tanks, let genkendelige ved deres påmalede hvide stjerne. Et eller andet fjols begyndte nu at skyde med en riffel mod den ene af de to tanks. Den drejede sit kanontårn mod portbygningen, som efter et par skud sank i grus - og fabrikken overgav sig!!

Det var den første og eneste krigsskade, som overhovedet overgik fabrikkerne i Wolfen. Amerikanerne havde ellers "tæppebombet" de nærliggende "BUNA"-fabrikker, hvor man fremstillede gummi til fly, bil- og motorcykeldæk, men øjensynlig havde man ikke ment, at Agfa var et egentligt krigsmål. De særdeles sårbare Leuna-fabrikker, hvor man fremstillede benzin på basis af brunkul, var derimod ikke gået ram forbi. En enkelt gang havde man "tæppebombet" det vidtstrakte Agfa-fabriksområde, men af en eller anden årsag var alle bomberne faldet på de omkringliggende marker. Endnu ved slutningen af april 1945 fungerede hele Wolfen-fabrikken uden større vanskeligheder, når man da lige så bort fra manglen på råstoffer. Selv de finmekaniske værksteder fortsatte deres vante lydløse liv. De fuldautomatiske airconditioneringsanlæg holdt luften derinde på den normerede temperatur og fugtighed".

Men hvad skete der nu den dag, da portbygningen sank i grus?

"- Jo, først skete der ingenting. Lidt efter kunne jeg høre amerikanske stemmer nede på den indre gårdsplads. Jeg ønskede ikke at overvære, hvad der nu ville ske og fortsatte mit arbejde på biblioteket. Pludselig kunne jeg høre støvletramp ude på gangen, og et øjeblik efter fløj døren op. To amerikanske soldater stod med våben i hånden bag mig. "Leicas, Leicas", sagde de højt og stirrede på mig med en spørgende mine. Jeg rystede på hovedet og sagde på engelsk, at vi ingen "Leicas" havde her. Øjensynlig troede de ikke på mig, for pludselig sprang de hen til reolerne og begyndte at hive vore videnskabelige bøger ned på gulvet, mens de stadig råbte "Leicas, Leicas"? Da de to "amis" efterhånden blev klar over, at der ikke lå Leica-kameras på alle borde og stole i en fotografisk fabrik, fór de ud af døren og forsvandt rasende ned ad gangen. Lidt senere fortalte en kollega mig, at flere amerikanske soldater øjensynlig på deres lille private plyndringstogt, var nået ind på et laboratorium, hvor de fortsatte deres søgen efter "Leicas". Soldaterne, som ellers var godmodige bønderdrenge fra "The Midwest", var til sidst blevet sure over denne uventede skuffelse og gav sig derfor til at skruer okular og objektiver af mikroskoperne - for at have haft et vist udbytte af deres søgen. Da dagen var gået på hæld, ankom der flere amerikanske stabsvogne, og en officer fik de amerikanske styrker stillet op



H.F. Nissen.

på en række i gården, hvorpå alle fik besked på at hente, hvad de havde stjålet. Det gik. Alt blev skaffet til veje og sat på plads. Vi fortsatte vort fabriksliv, som om intet var hændt. I løbet af nogle dage blev de amerikanske soldater afløst af franske soldater, som med undren turede rundt på fabrikken og så alt det mærkelige, der foregik, og som de naturligvis intet forstod af.

Afslutningen

Imod midten af maj 1945 begyndte de allieredes deling af Tyskland at tage form, og en dag blev de franske soldater afløst af et kontingent russiske ingeniørtropper. De skubbede os væk og ud fra produktionshaller, værksteder og laboratorier. En følelse af håbløshed sænkede sig samtidig med, at produktion og udviklingsarbejde gik helt i stå. Efter at denne periode havde varet ca. 3 uger, ankom der pludselig et hold civile russiske ingeniører og håndværkere, som helt tydeligt vidste en del om fremstilling af kemiske produkter og film. De russiske "gæster" trak i de hvide kitler og satte sig ned ved siden af hver eneste ledende medarbejder, medens de skrev og noterede som gale. Nu skulle fabrikken i gang igen, og det kom den. I løbet af godt en måned kørte alt fint igen, og alle var glade. Situationens alvor gik naturligvis op for os, da der en dag i sommeren 1945 blev klappet i hænderne, og råbet "demontering" lød gennem hele Wolfen-fabrikken. Det var altså det, der havde været hensigten. Få fabrikken i gang, demonter den og genopfør den i Sovjet. Man må sige, de var grundige. Alt, og jeg mener alt, blev fjernet. Dokumenter, anvisninger, bøger, borde, stole, maskiner, hele værksteder, alt blev nummereret og pakket i kasser. Vandhanerne over vaskene, elektriske afbrydere, sikringskasser, selv ledninger mellem vægafbry-

Diplomingeniør Hans F. Nissen:

Født okt. 1904 på Rinkenæs ved Graasten i en gennem generationer tysktalende familie, hvor faderen var kunstmaler og ven med Nolde. Dansk statsborger fra 1920. Student fra Königlich Preussische Oberrealschule, Sonderburg, 1922. Studeret ved universitetet i München. Afsluttede eksamen fra Technische Hochschule, Danzig, 1930. Assistent for professor Köpfmüller, Institut for Elektrotechnik, Danzig. Ansat efteråret 1933 ved Agfas udviklingslaboratorier, Wolfen. Arbejdet med udvikling af magnetbånd indtil denne forskning blev overflyttet til BASF i Ludvigshafen. Arbejdet med farvefilmsudvikling fra 1933-1945, Agfa, Wolfen. Returneret til Danmark i efteråret 1945. Ansat som cheffingeniør hos Nordisk Filmteknik, Frihavnen, København 1946. Pensioneret i 1979.

Ingeniør Nissen er den eneste dansker, der på videnskabelig plan har beskæftiget sig med udvikling og produktion af farvefilm. Var bl.a. med ved premieren i Berlin på den første spillefilm i farver "Frauen sind doch bessere Diplomaten".

derne og loftlamperne blev hevet ud og kvejlet op. Til slut blev fundamenterne til de store gydemaskiner gravet fri og med kæmpekraner løftet over på jernbanevogne. Efter ca. 1 måned var hele Wolfen-fabrikken væk. 80 års arbejde var sporløst forsvundet og befandt sig nu på jernbanevogne med ukendt destination. Tilbage stod de gabende tomme og mørke lokaler, hvor fuglene frit kunne flyve omkring. Ved synet af dette nådesløse skændselsværk tog jeg beslutningen om at vende tilbage til Danmark, til det Sønderjylland, hvor jeg var født og havde min hjemstavn".

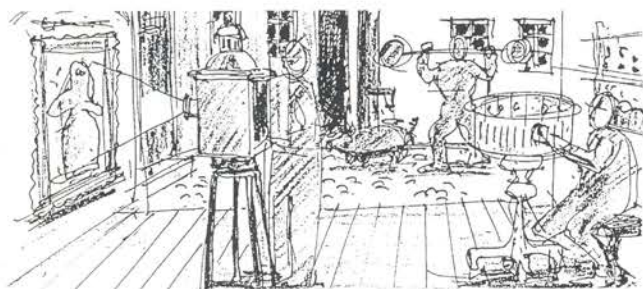
(Frit gengivet fra H.F. Nissens radiointerview 1985.
Copyright Hans Bonnesen).

Efterskrift

De russiske myndigheder indså senere, at "demonteringen" var en fejltagelse, at den teknologi, man med så stor energi havde forsøgt at overføre til Sovjetunionen, allerede fandtes der. Hovedparten af maskinparken blev derfor sendt retur igen, hvorefter den med stort besvær og under uhyre omkostninger blev geninstalleret. Indtil genforeningen af de to tysklunde i 1990 bestod Agfa-fabrikkerne i Wolfen som VEB- Orwo (Volkseigene Betrieb Wolfen) med den samme maskinpark og delvis med den teknologi, som var udviklet og anvendt i 1944, 46 år tidligere. Ved genforeningen blev Orwo tilbudt de tidligere ejere, men den grænseløse miljøanklage, som Bayer ville løbe ind i, var af et sådant omfang, at man sagde pænt: Nej-tak!

Gå til filmen!

- Experimentarium fejrer 100-året.



Allerede i Experimentariums forhal bliver publikum mødt af imponerende kulisser, flotte "filmstjerner" og rampelys. Selve indgangen til udstillingen går direkte gennem et billede i en kæmpe filmstrimmel og herefter kan publikum gå på opdagelse i de levende billeders univers.

"Gå til filmen" er en interaktiv udstilling om filmens og fjernsynets historie, nutid og fremtid. Udstillingen består af 35 aktiviteter, som sætter fokus på teknik, drømme og fantasi.

Den game arkade

Efter indgangen går man ind i et område, der er indrettet som en gammel arkade. Tiden er nu skruet tilbage til omkring 1830 - denne del af udstillingen, handler om "før filmen". Her er der både eksempler på de apparater der var udstillet offentligt, som f.eks. peepshow-maskinerne, men der er også eksempler på det bedre borgerskabs nye legetøj, hvor man kunne se levende billeder - zootroperne, phenakistiskoperne m.m. I arkaden forklares den fysoligi, der ligger til grund for, at vi kan se levende billeder. Det handler om efterbilleder i øjet og det handler om, hvordan hjernen og øjnene arbejder sammen.

Der sættes også fokus på, at de levende billeder opstod ud af videnskabens forsøg på at kortlægge dyrs bevægelser. Vi introducerer bl.a. Eadweard Muybridges optagelser af en hest i løb. Og vi fortæller om foto-geværet, som Etienne-Jules Marey anvendte til at optage fugle i flugt. Efter arkaden bevæger man sig igen frem til nutiden via en række centrale tekniske fremskridt i filmens historie. Som overgang til det næste tema fortæles om den revolution det var, at man fandt ud af at lagre billeder på celluloid, og at man udviklede de første fremvisningsapparater. Nu var det pludselig muligt at fremstille og vise lange filmforløb.

Stumfilmen

Vi ser de første film fra såvel indland og udland. Vi hører om biografernes indtog i landet, og vi ser nogle af de allerførste forsøg på at lave kulisser og effekter, som får publikum til at tro på illusionerne. Den chockeffekt, de første billeder havde. Når man viste optagelser f.eks. damplokomotiver, troede publikum på det nærmeste, at de store maskiner kom rullende direkte ud af lærredene.

Filmen startede med at kopiere teatret, men det blev dog hurtigt for stillestående - ikke mindst fordi filmmediet åbnede helt nye muligheder. Filmens særkende blev stille og roligt "montagen", hvor man meget bevidst arbejder med at springe i tid og rum. Kropssproget var i øvrigt meget markant i de første film af den naturlige årsag, at der ikke kunne udveksles replikker på stumfilm. Disse historier fortælles dels på blancher, dels i den første "Minibiograf", som består af 10-12 sæder. Her kan man dvæle lidt ved særlige historier. I "Stumfilmen" fortælles også om musikkens betydning for de første film. Stumfilmene var faktisk ledsaget af ganske meget lyd. Endelig tegnes et billede af filmens status i begyndelsen af århundredet. Fra i udgangspunktet at være et meget folkeligt fænomen, med en ikke overvældende status, blev filmen en anerkendt kunstart mod slutningen af denne periode.

En gigant-udstilling

- ca. 850 m²

Udstillingen omfatter selvfølgelig også den videre udvikling: spil på film og TV, kulissen, tegnefilm, fremtidens film og TV. Det Danske Film-museum har placeret sine normale filmforevisninger på Experimentarium - desuden fremvises en særlig kavalkade samt undervisningsfilm. Denne gigant-udstilling til den nette sum af 5 millioner kroner - vil være en glimrende introduktion til Objektivs temanummer "Kinematografiens udviklingshistorie" som udsendes i jubilæumsmånedens december 1995!

Udstillingen i København varer fra 13. september - 8. april 1996. Herefter vises den i Århus og Odense, hvert sted 3 måneder. Experimentarium. Tuborg Havnevej 7. 2900 Hellerup. Tlf. 39 27 33 33.

Hvorledes filmen blev til

I anledning af filmens 100-års jubilæum den 28. december 1995 bringes den anden artikel om nogle af filmens pionerer. De er samtidig et bidrag til temanummeret "Kinematografiens udviklingshistorie", som udsendes i forbindelse med jubilæumsdagen.

Adolf Langsted & Poul Gregaard

Det forekommer en rørende pudsigt, at høre om amerikaneren Eadwaerd Muybridge, der i 1877 for første gang tog fotografien i sin tjeneste. Det lykkedes ham at tage en serie billeder af dyr og mennesker i bevægelse, og hans fremgangsmåde var følgende: Han opstillede ikke mindre end 24 i alt - ved siden af hverandre, og forbi disse førtes så de mennesker og dyr, der skulle optages. Forsøgene, der i høj grad besværliggjordes ved den nødvendige anvendelse af våde plader, bragte først, da han i 1882 kunne eksperimentere med tørre plader, tilfredsstillende resultater. De forevistes samme år for offentligheden i London og gjorde et forbløffende indtryk. Metoden var rigtig, men den havde unægtelig sin begrænsning, idet de væsener, man ønskede at optage, nødvendigvis måtte gå pænt lige efter næsen forbi fronten af fotografiapparaternes geled, i reglementeret afstand og passende tempo, en fordring, som det var ret vanskeligt at få honoreret af de umælende skabninger, og ikke mindst af fuglene. Det var også netop med henblik på disse sidste, at franskmænden professor Marey i 1888 konstruerede sin berømte fotografiske revolver, med hvilken han i hastig følge kunne tage 12 fotografier, et antal, der ikke var stort, men som dog var tilstrækkeligt, idet fuglene nemlig, forskrækket ved revolverens lighed med et skydevåben og det spektakel, den lavede, som regel begyndte en vild flugt i billede 2 og befandt sig i omegnen af horisonten i billede 12.

Dette betog dog ikke den udmærkede videnskabsmand modet, og han fandt da på en ny, genial forbedring, idet han nu optog billederne på strimler af celluloid, der stødvis førtes op gennem apparatet. Denne lille, uanseelige strimmel, hvorpå professor Marey i 1888 optog sine billeder, blev således larven til den filmens midgårdsorm, der nu omspænder hele kloden med

sine umådelige kilometerlængder. Endelig i 1895 kom løsningen, den endelige, der bevirkede, at sagen fik praktisk betydning, og ikke som hidtil kun kuriositetens interesse, idet brd. Lumière i Lyon mødte op med deres kinematograf, der gjorde det muligt at billederne, belyste og forstørrede, kunne forevistes på en hvid skærm og således vises for et ubegrænset antal tilskuere. Brd. Pathé i Paris så øjeblikkelig opfindelsens praktiske mulighed og startede en fabrik på den. Snart fløj rygten om det nye underværk viden om lande, og millioner af mennesker strømmede undrende til for at se. Næppe var de første tekniske vanskeligheder lykkeligt overvundne, før filmen brød frem som en løssluppen lavine, der på sin vej oversvømmede og erobrede by og land, indtil den mindste flække, den fjerneste krog.

Kirker blev biografer

Hvor man før havde nøjedes med en kirke, en skole og et arresthus, dér måtte man nødvendigvis have et biografteater. I byerne, ikke mindst i verdensstæderne, kneb det med at skaffe plads til alle disse nyopdukkende billedteatre, der helst skulle have den mest fremskudte plads for at indfange masserne. Det sås i Paris. Ved separationen mellem stat og kirke i 1907 nedlagdes en del kirker og kapeller, der regnedes for overflødige, fordi de så godt som altid stod tomme. Filmens folk fandt da på at leje disse exproprierede kirker og omdanne dem til biografteatre. Det lod sig nemt gøre. Stolestaderne kunne bibeholdes, og altertavlen erstattes med en billedskærm. Billedteatrene skød op som paddehatte i en våd sæson, stadigt nye i nye kvarterer og eet om måneden på de store boulevarder. Filmen var sat i verden. Allerede dens start havde formet sig som et eventyr.



Den 33-årige Asta Nielsen spiller her en 14-årig pige i filmen "Den lille Engel". Filmen blev først frigivet i 1914 med stempelt "Forbudt for Børn".

Filmens teknik og dens første vidundere

Det menneskelige øje er et af naturens vidunderligste mesterværker. Ikke desto mindre har det sine store begrænsninger og er nemt at narre. Med en vis trofasthed bevarer det et modtaget indtryk endnu en kort stund efter at årsagen til dette lysindtryk er borte eller rettere er gledet over til at blive et nyt og andet. Tag et eksempel: stjerneskuddet, der tegner sig for øjet: udstyret med en lysende hale, eller den ring, der dannes, når en glødende tændstik i mørke snurres rundt. Det er denne, man kan sige, svaghed hos det menneskelige øje, der udnyttes af kineamatografien og betinger dens illusion af liv. Som allerede omtalt består filmen af celluloid-strimler. Bredden er kun 3,5 cm. og international, længden selvfølgelig ubegrænset, idet man efter forgodtbefindende kan klistre sammen i det uendelige. Strimlen er på den ene side ad kemisk vej overtrukket med en lysfølsom hinde, ganske

som en fotografiplade, og kaldes i denne tilstand råfilm. Anbragt i kassetter i optagelsesapparatet føres filmstrimlen nu ved en tandhjulsmekanisme og tilsvarende huller i strimmelens yderkant i små, hurtige ryk forbi objektivet således, at den i brøkdelen af et sekund standser ud for dette, optager et billede og rykkes videre. Efter endt optagelse bringes apparatet til mørkekammeret, hvor filmen tages ud, fremkaldes, fikseres, skylles i store beholdere og derefter rulles på mægtige tromler eller rammer for at tørres. Negativfilmen er færdig. En råfilmstrimmel føres nu sammen med negativfilmen gennem kopieringsmaskinen, hvor den belyses. Kopien gennemgår derefter en kemisk proces, kommer eventuelt i et farvebad eftersom den skal være grøn, gul, rød, eller blå, i en parentes bemærket optages alle måneskinsidyller i strålende sol og forvandles ved dukkert i den blå farvebalje på et øjeblik til

de mest forbløffende måneskinsbilleder. Derefter klippes alle overflødige stykker bort, og det er ikke få, resten klistres sammen, eventuelt med de indlagte nødvendige tekststrimler, der er blevet til ganske på samme måde, og den første positivfilm er nu færdig og kan efterfølges af ligeså mange det skal være. Den anbringes i forevisningsapparatet og føres nu stærkt belyst og som regel ved elektrisk drivkraft forbi linsen, hvor den rykvis standser ved hvert billede, medens dette vises, hvorefter en blænder glider for; det næste billede hopper op, blænderen glider fra, osv. altsammen i brøkdeler af et sekund, det normale tempo kan angives til ca. 17-20 billeder i sekundet. På den hvide skærm ser øjet det foreviste, mange gange forstørrede billede, billedet forsvinder, men øjet bevarer endnu indtrykket af det; straks efter er det nye billede der, kun ganske lidt forskelligt fra det første, det forsvinder, øjet bevarer også indtrykket af dette, men mærker ikke de mørke rum mellem springene, de næste følger hastigt på - øjet opfatter dem alle som eet billede og fæstner sig kun ved deres indbyrdes små forskelligheder. Billederne er døde og stillestående, men for øjet svømmer de over i hverandre i en jævn glidende strøm, billedet bliver levende!

Den mere eller mindre generende flimren, der navnlig i filmteknikkens første dage var irriterende, kan hovedsagelig skyldes tempofejl i forevisningen og vanskeligheden ved fremskaffelsen af aldeles fejlfri apparater o.s.v. Den er jo nu i bedste tilfælde bragt ned til ikke at have nogen desillusionerende virkning.

Som en kurios anvendelse af en "bagvendt" art levende billeder kan anføres, at der på enkelte af Londons underjordiske baner på tunnelvæggene er malet store, kinematografisk sammenstillede reklamebilleder. Kigger man ud ad vinduet, viser billederne sig altså "levende". Her er det ikke billederne, men tilskuerne, der farer forbi. Resultatet bliver det samme, hvis da lokomotivføreren har dampen oppe. Billederne fordrer en hastighed af 25 kilometer i timen.

Håndkolorerede film

Som man i fotografien, der i praktisk anvendelse ikke er meget ældre end kinematografien, allerede for længst har syslet med farver uden dog endnu at være kommet til noget praktisk tilfreds-

stillende resultat, søgte man også hurtigst muligt at kunne fremstille farvede film, idet man her mente at kunne skyde en genvej ved ganske at give op, hvad farvede negativer angik, og udelukkende interessere sig for positiverne, og der var da ingen anden udvej end at kolorere dem. Unge piger på fabrikkerne måtte da håndkolorere hvert enkelt lille billede, med 4-5 farver, hvilket kun gav et yderst magert resultat, der ikke stod i noget som helst forhold til det uhyre arbejde, det kostede. På 1000 meter film går der nemlig 52.000 billeder. Efterhånden opgav man indtil videre farvelægningen, men da billederne alligevel gerne skulle fremtræde så virkelighedstro som muligt, fandt man på at gøre dem talende. Man havde jo grammofonen fiks og færdig og behøvede blot at etablere et samarbejde, så ville teatrenes saga være ude. Slet så let gik det nu ikke. Man vil endnu erindre Gaumonts talende film, der forevistes i Paladsteatret i 1913 og bl. a. bød på en galende hane, rovdyr der brølede og lignende. Det var mere mærkeligt end egentlig kønt eller illuderende. Eksperimentet mislykkedes, men bortset fra alle tekniske vanskeligheder, er sagen jo netop den, at filmen absolut ingensomhelst interesse har af at blive talende, ja det var ovenikøbet stik imod dens interesse. Det, der har skabt dens mægtige publikum jorden over, er netop den kendsgerning, at den hos tilskuerne kun fordrer, at de kan se, således at selv en døv eller stum kan glæde sig over den. Bliver filmen talende, går dens styrke, internationaliteten tabt, og blandt tilskuerne opstår der en babelsk forvirring. Med en let omskrivning af et gammelt ordsprog kunne man sige, at : tale er sølv, men tavshed er - film.

"Trolderi"

Det, man i filmens første år hurtigt fik øjet op for, var det herlige trolderi, der kunne laves med film. Man kunne under optagelserne holde op og gå videre ganske som det passede en, og man kunne senere ved sammensætningen af positivstrimlerne putte ind, lægge til, klippe bort og tage fra, ganske efter forgodtbefindende uden at de billeder, der forevistes på den hvide skærm, røbede det for de uindviede. Man opnåede på denne måde uhyre letkøbte resultater, der imidlertid var i stand til at hensætte et umiddelbart publikum i forbavselse og henrykkelse. De humoristiske film: trickfilmene kom i skuddet, og filmen var foreløbig kun taskenspiller. Man den

der springer på hovedet ud fra femte sal, rejser sig, børster sig af, tænder sig en cigaret og uanfægtet går videre, var noget af det første, der kom frem. Hvem har ikke moret sig over den sindssvage fart, hvormed den forfulgte synder spæner ned ad gaden med hele koblet efter sig? Den unaturlige, næsten eventyrlige fart betinger komikken. Den opnås såre let. De agerende har, om ikke just luntet ned ad gaden, så sikkert i ingen måde overanstrengt sig for at sætte en sportslig rekord i hurtigløb. Fotografen har blot drejet med halv fart. Når det vises, bliver det altså en tempoforfalskning, idet det ved normalt tempo får dobbelt fart. Hvem har ikke set planter sætte knop og blomstre, folde sig ud for deres undrende øjne - alt i løbet af 2 minutter? Planten har stået foran filmapparatet i al den tid, der normalt medgår til dens udvikling. Fotografen har så en gang imellem med passende mellemrum drejet et par gange på håndsvinget. Optagelsen har rimeligvis strakt sig over flere dage, måske uger. Man ser på den 2 minutter. Deraf vidunderet! Hvem har ikke set "et bord dæk-dig" eller støvler, der blev pudset skinnende blanke af vævre små, selvvirkende skobørster osv. Alt sådant er blot optaget med idelige små drejninger, afbrydelser, omflytninger af tingene, der figurerer op-hængte i usynlige tråde, atter et par drejninger, nye omflytninger o.lign. Filmen kan klippes over og sættes sammen ganske som man vil. Og den kan for så vidt lige så godt vises bagfra som forfra.

Farce-filmene

Man begyndte på et forholdsvis tidligt tidspunkt at optage små farcer uden nogensomhelst handling udover den, der består i, at filmhelten får

vand i hovedet, kommer op at slås, stikker af, bliver forfulgt, vælter gamle koner, barnevogne og lygtepæle, og efter utallige fald på en uævelig legemsdel kommer op igen, på ny bliver skarpt forfulgt - indhentet, mørbanket - og omsider ender stående i tableau, flankeret af to kæmpemæssige ordenshåndhævere. Det var de første filmheltes daglige skæbne. Disse blev rekrutteret alle mulige steder fra, og bestod navnlig af dagdrivere og folk, der ikke gad bestille noget "ordentligt". Den første virkelige komiker på film var Lahmann. Han afløstes af Max Linder, og denne igen af Charlie Chaplin.

Filmen kan alt

Efter et blot flygtigt indblik i filmens teknik vil det forstås, at det ikke er lutter pral, når filmen har valgt sig den velklingende devise: "filmen kan alt". Filmens eventyr skulle ikke savne sit troldtøj, men denne filmens smartness og bestikkende adræthed som troldmand var skyld i, at der overgik den det uheld: som barn at blive røvet og vildført af markedsgøjlere. Filmen var i sin opvækst som "vidunderbarnet", der narres for pleje og opdragelse, men straks sættes på aktier. Således gik det til, at filmen uforvarende kom ind på et skråplan, og det har kostet tid, arbejde og mange penge at få filmen klaret ud af dette uføre og påtrykt et kunstnerisk præg. Dette bør ikke overses eller glemmes, når der iblandt rettes ondartede angreb på filmen i dens forhold til kunsten.

Publiceret første gang i skriftet "Filmens Eventyr", udgivet i 1918 Nyt Nordisk Forlag. Let redigeret til nutidigt sprogbrug.



"Der er dannet et nyt filmselskab - tegningen er begyndt". Godtroende mennesker investerer i den nye guldgrube. Blæksprutten 1913.

BILDENS Hus

- ett Sundsvallsprojekt

3.000 kvm gulvareal med plads til: Fotomuseum - Billedcentral - Multimedia - Udstillingslokaler - Bibliotek - Reception og Salgslokale - alt i 6 etager!



Drømmen om et Fotomuseum i den Nordländska kyststad Sundsvall med 100.000 indbyggere tegner efterhånden til at blive en realitet. Området har gennemgået en rivende udvikling gennem de sidste 20 år. Man har fået højskole med informations- og journalistuddannelse. Desuden har dataindustrien oprettet flere firmaer for data- og telekommunikation. I februar 1994 begyndte de indledende forhandlinger om, hvor meget huset skal omfatte. Foruden det fotografiske museum og udstillingslokaler for fotografi, skal det omfatte moderne billedteknik og dets udvikling. Desuden opbygges en billedcentral for dokumentarisk fotografi, konservering og registrering.

Der er indgået en aftale mellem Kameramuséets Vänner og kommunen om at disponere over den kameranamling, som forvaltes af Swedish Camera Collection. Denne samling er skabt af to entusiaster Bengt Olsson og Alvar Bernhardsson i Göteborg. Den består af ca. 1.200 kameraer, to atelier fra 1880 og 1915, mørkekammerudstyr samt fotolitteratur m.m. Sammen med de øvrige

samlinger, man råder over, vil museet kunne beskrive fotografiens udvikling fra de første daguerreotypier til nutidens digitale billedteknik. Der er med andre ord tale om et fototeknisk museum. Det vil dog ikke komme til at overskygge de øvrige museumstilbud, man vil byde på: kommunikationsteknikken i propaganda, reklame, undervisning, underholdning, kunst og litteratur.

Milepæle på vejen mod et svensk fotografisk museum

1941

Allerede i begyndelsen af 1941 opstod tanken om et fotografisk museum med tilhørende billedarkiv for dokumentarisk fotografi. Det svenske tidsskrift FOTO bragte redaktør Lars Wickmans kommentar: "Tiderna är inte sådana, att man sätter igång med detta nu, säger någon. Jo, tiderna är sådana. Det finns inget godtagbart skäl, varför inte..."

1942

FOTO er vært for en rundbordssamtale på højt niveau med bl.a. Lennart Bernadotte og Helmer Bäckström, professor i fotografi ved KTH. Tekniska Museets chef Torsten Altin nedsatte et arbejdsudvalg med henblik på at skabe en billedcentral.

1956

Fotograferne Tore Persson og Maria Kihlbaum arrangerer en fotoudstilling på Sundsvall Museum med temaet "Gamla Sundsvall", samtidig indsamles gamle fotografier med henblik på et billedarkiv.

1965

Foreningen "Fotografiska Museets Vänner" stiftes. Formålet er at grundlægge et fotografisk museum i Sverige.

1967

Norrlandskretsen af Fotografernas Förbund fejrer 50-års jubilæum i Sundsvall og skaber en emnedebat omkring billedarkivets oprettelse.

1971

Fotografiska Museet etableres som en afdeling af Moderna Museet - for udstilling af kunsthøjografi.

1980

Kulturrådet anbefaler at museerne skal varetage samfundets fotografiske arkivmateriale og arbejde for regionale "billedcentraler".

1984-86

Landstinget beslutter at bygge en billedcentral i forbindelse med det nye landsmuseum på Gådeåområdet i Härnösand.

1987

Sundsvall kommune foreslår at billedcentralen placeres i Sundsvall og foreslår Kulturmagasinet i byen.

1988

Projektet lægges i "tørdok" indtil videre. Bengt Olsson og Alvar Bernhardsson udstiller deres kameraer på Liseberg. Efter deres bortgang i 1989 og 1992 oprettes stiftelsen Swedish Camera Collection med det formål at oprette et museum i Göteborg.

1989

I en skrivelse til Statens Kulturråd kræver Svenska Fotografernas Förbund at der tages skridt til et svensk fotografisk museum. Man påpeger, at fotobranchen giver staten mere end 600 mill. kr. pr. år i momsindtægter.

1992

Det nye Länsmuseum indvies - uden billedcentral.

1993

Tore Persson præsenterer et forslag vedr. billedcentral og fotografisk museum, udformet som et nationalt anliggende for politikerne i Sundsvall. Der er bred opbakning for at gå videre med projektet "Bildens Hus". Ved Fotomässan i Göteborg etableredes kontakt til Kameramuseets Vänner gennem Claes-Göran Hedeby.

1994

På socialdemokratisk initiativ undersøges mulighederne for et fotomuseum i Sundsvall. Det aftales med Swedish Camera Collection, at man overtager samlingen.

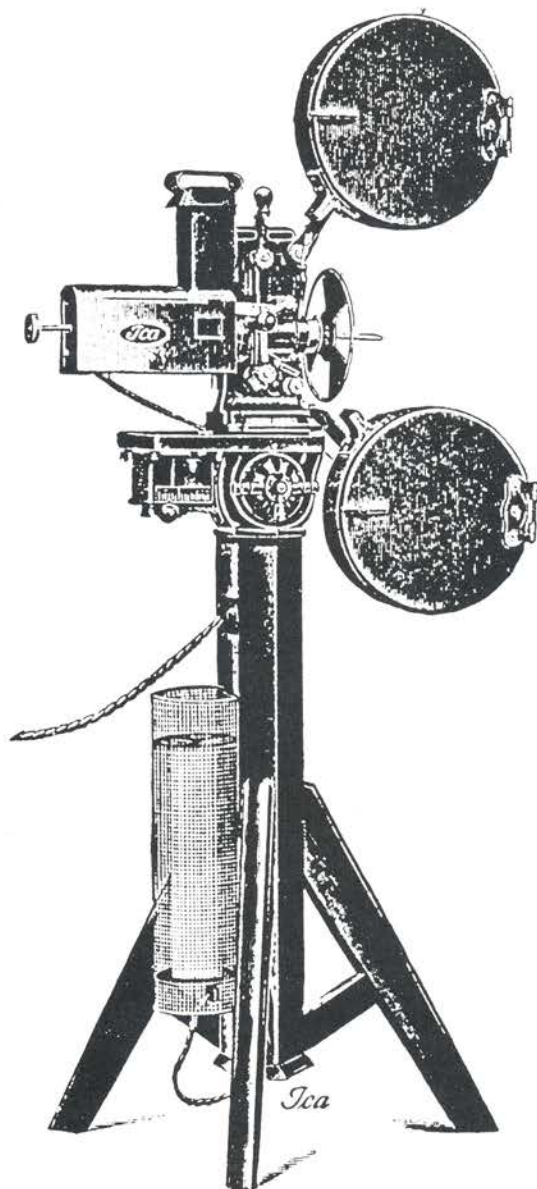
1995

Der etableres en afdeling i Sundsvall, hvor man uddanner handicappede i konservering og billedregistrering. "Bildens Hus" skal finansieres gennem en bred vifte af sponsorer, firmaer, kommunen og en evt. indsamlings stiftelse.

Vi ønsker endnu en gang held og lykke med det omfattende projekt, som forhåbentlig vil tilfredsstille alle parter, der med megen ildhu har arbejdet for sagen!

Museumsklenodie 10

Ica-Monopol-Kinematograf



Danmarks Fotomuseum ønsker også at fejre filmens 100-års jubilæum. Som Museumsklenodie nr. 10, præsenteres Ica- Monopol-Kinematograf et flot eksemplar af museets beskedne kinoaafdeling. Den tekniske udvikling var nået et midlertidigt højdepunkt indenfor filmforevisningens muligheder.

Monopol er fra 1922/23 med universal-motor og brandkassetter. Foruden den fremragende optik er apparatet forsynet med præcisionsmekanisme af stål, malterkorsfremføring. Konstant optisk aksel, absolut rolig og jævn billedskift, automatisk filmopspring. Som en nyhed anføres: spidsvinklet buelampe til 6 amp, let betjenelig, altid centreret - kan tilsluttes lysnet 110, 130, og 220 volt. Apparatet er brandsikkert, hvorved enkeltbillede- fremvisning er mulig. Pris. Kr. 600,-.

Anvisningssalgslisten

København, lørdag, d. 30. september 1995.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerslagskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 31 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	King Regula III bk	A/B		
2	Voigtländer Vito B	A/B		
3	Belca Beltica, Trioplan, DDR	A		
4	Cine-Kodak-Eight, model 20	A/B		
5	Topcon Ic-1 auto	B		
6	Voigtländer Jubilar 6x9, 1931. 175 år.	B		
7	Contax III, lukker blokeret	C		
8	Ernemann Film K, 6,5x11, 116 film	A		
9	Anso V.P. No.1.	B		
10	Diax Ia, Xenon 2/50	A/B		
11	Delmonta, 2-øjet reflex	B		
12	Ikophot lysmåler, virker	B		
13	Voigtländer Brillant	B		
14	Zenit TTL, Helios 2/58	A/B		
15	Eumig C3	B		
16	Mahognikamera, 13x18, Budtz-Müller, meget dekorativ	A		
17	Kodak Duaflex	B		
18	Kodak No.2 Folding Pocket Brownie	B		
19	Yashica Umatic-Power	B		
20	Agfa Opticus, gl. projektor	B/C		
21	ICA Lola 155, 9x12 klap	B		
22	Agfa Silette - L	B		
23	Balda Ib	A/B		
24	Kodak No.1 Pocket Junior, 120 film	A		
25	Pentona, Trioplan, DDR	A		
26	Meopta Admira	B		
27	Meopta Admira 8F	A		
28	Cabin 5x5 mini-projektor	A		
29	Arette Ia	A		
30	Yashica 44, grå, 2-øjet reflex	A		
31	Foitzik, Trier, 6x6 klap	B		
32	Rollette VP, Krauss, Stuttgart	A		
33	Zeiss Ikonette, Frontar 1:9, f8cm, 504/12	B		
34	Fujica Single 8, P1	B		
35	Fairchild Gun Camera, type AN-N6	B/C		
36	Cinette 5-16, 16mm legetøjs filmfremviser	A/B		
37	Wrema L24A, 5x5 slides, 150 watt 24 volt	A/B		
38	Zeiss Nettar 6x9, Novar, 518/2	A/B		
39	Adox 6x6, Adoxnar 6,3/75	B		
40	Polaroid Land Camera model J-66	B		
41	Certix 6x9 klap	B		
42	Kodak Monitor Six-16	A		
43	Kodak Rainbow Hawk-Eye, No.2A, blå	A/B		
44	Fotex, Made in Denmark	A/B	500	
45	Trio-Fot kopiapp., æske, brugsanvisning. Dansk Patent anmeldt	A/B	150	

Anvisningssalgslisten

København, lørdag, d. 30. september 1995.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerslagskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 31 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
46	Microcolor, Italy. Minikamera med lysbilleder fra København.	A	100	
47	Kikkert, ældre model med udtræksmodlysblande	B	150	
48	35mm filmgengiver, hånddreven med 2 film	B	150	
49	Episkop til postkort	C	100	
50	Kodascope model C, filmfremviser	B	200	
51	Patersson Contact Printer	A		
52	35mm filmgengiver, hånddreven med 3 film	B	150	
53	Voigtlander Heliar 4,5/24cm, no. 101478	B	300	
54	Kodaslide Homeprojektor, org. emballage, brugsanvisning	A		
55	Paximat 5x5, 2,8/85 og 3,5/150, i kuffert	A	100	
56	Rhaco Menisken, forsatslinser i etui	B		
57	Robot fra flyvevåbnet med stålkasse	B	700	
58	Beli projektor, bakelit	B	100	
59	View Master, med 9 hjul fra USA	B	100	
60	Minolta 16 E-E, taske	B	200	
61	Kikkert 6x30, ældre elegant model	A	175	
62	Objektiv Teleskop 1,7x Zeiss Ikon, Stuttgart	A	200	
63	Forsats til Contaflex I og II, samt 2 modlysblander	A	150	
64	Kodak No.2 Folding Autographic Brownie	A		
65	Zeiss Nettar 517/16, Novar	B		
66	Kodak Folding Brownie Six-20, England	A		
67	Kodak Junior 620, Dr. Nagel Werk, Stuttgart	B		
68	Polaroid EE100 Special	B		
69	Voigtlander Vitomatic II	B		
70	Kinax II, 6x9	B/C		
71	Voigtlander 6x9, Voigtar 6,3	B/C		
72	Rolleiflex 20, U.S.Camera Co.	C		
73	Kodak Tourist II Camera	A/B		
74	Zeiss Nettar 515/2, Novar 4,5/11cm	B		
75	Agfa Billy, Igetar f:8,8	A/B		
76	Agfa Standard 6,5x11, D6-film	B		
77	Voigtlander Bessa 6x9	B		
78	Zeiss Cocarette 514/2, Novar	A/B		
79				
80				
81				
82				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				

Anvisningssalgslisten

Vejle, lørdag, d. 28. oktober 1995.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerslagskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 31 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Hapo 35	A		
2	Petri Color 35 E	A		
3	Bencini Comet II, Milano	A		
4	Weist 135DL	A		
5	Ricoh Auto Half (fjedermotor ?)	B		
6	Braun Gloriette, Cassar 2,8/45	B		
7	Agfa Movex 88L	A		
8	Eumig Servomatic	A		
9	USSR bælg, 42mm	A		
10	Selvbygget bænkkamera med vekselslæde			
11	Voigtländer Vitomatic Ia	A		
12	Sabina, bakelit. Made in Greece	A/B		
13	Voigtländer Brillant	B		
14	Photax, fransk bakelit	A/B		
15	Agfa Silette L	B		
16	Altix	B		
17	ICA Sirene 105, 6x9 klap	B		
18	Ihagee 9x12 klap	B		
19	Polaroid 103	B		
20	Agfa Karat	B		
21	Regula Disc MX	B		
22	Zenit E, Helios 2/58	B		
23	Kodak Cresta Brownie, bakelit	B/C		
24	Kodak Vest Pocket med griffel	A/B		
25	Bolex B8, Yvar 12,5mm og 36mm	B		
26	Kodak Tourist Camera	B		
27	Bell & Howell Zoom Reflex	B		
28	Agfa Movex 8	A		
29	Ricoh Auto 126	A		
30	Samoca 35	A		
31	Zeiss Ikoflex	C		
32	ICA Icarette, Tessar 4,5/105	B		
33	Klapkamera, 9x12, Knoll Dobb-Anastigmat	B		
34	Mahognikamera, 13x18	B/C		
35	Mahogni, 1/2 plade, Ross London, defekt			
36	Halina AI, 2-øjet reflex	B		
37	Lubitel 166B, 2-øjet reflex	A		
38	Unoscop 351, projektor, F.Weist, Sweden. Kuffert	A/B		
39	Franka Solida Record 6x6	B/C		
40	Kowaflex model E, SLR, lukker hænger	B		
41	ICA Halloh 510, Tessar 6,3/13,5	A/B		
42	Murer Express, magasinkamera	B		
43	Eumig S2	A/B		
44	Eumig C5	B		
45	Keystone KA1, 3 objektiver	B		

Anvisningssalgslisten

Vejle, lørdag, d. 28. oktober 1995.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerlagskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 31 62 09 62.

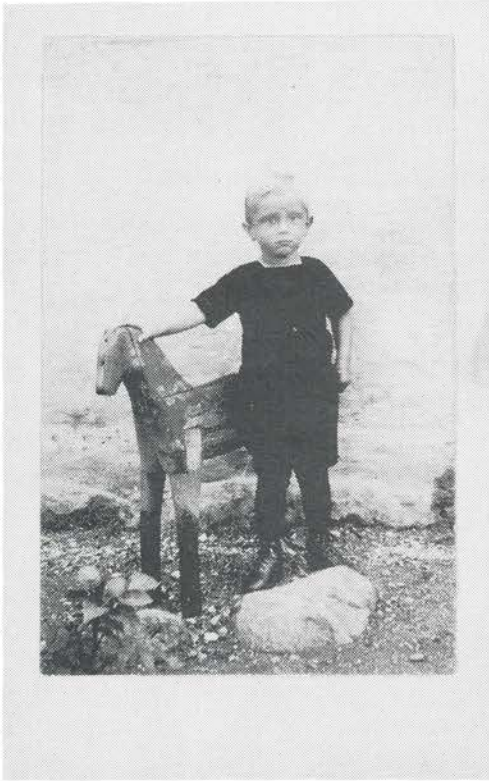
Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
46	Kodak No.3A Folding Pocket	B		
47	Kodak 3 Serie III	A/B		
48	Kodak No 3 Folding Pocket	B		
49	APM Kershaw Anastigmat, England	B		
50	Ensign 9x12 klap, England. Bælg defekt.	B		
51	Rolleicord, nr. 776414, Triotar	B/C		
52	Kodak Brownie 8mm	B		
53	Minolta Zoom 8	B/C		
54	Agfa Parat I	B		
55	Kodak Brownie Starlet, bakelit	B		
56	Yashica 8-ES	B		
57	Tyske smalfilmblade, ca. 100 stk.			
58	Rodekasse med bl.a. diasserier			
59	Exakta VX 500, 2,8/50 og Steinheil 2,8/135	B	550	
60	Zeiss Ikon Contaflex, Tessar 2,8/45	C		
61	Voigtländer Vito CLR	C		
62	S.E.M. Kim, fransk 24x36, 1947	C		
63	Metharis 9x12 plade, 5 kassetter, uden optik	D		
64	Kodak Vest Pocket	B/C		
65	Agfa Colorflex	C		
66	Kodak Junior 620, Stuttgart	B		
67	Kodak 3A Autographic model B, Tessar	C		
68	Zeiss Ikon Contessa	C		
69	Voigtländer Vito Automatic	B		
70	Goerz Tenax 8x10,5	B		
71	Kodak No.3A Folding Brownie	C		
72	Fotomagasinet 1961-1963, komplet			
73	Bogen om Leica. Theo Kisselbach			
74				
75				
76				
77				
78				
79				
80				
81				
82				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
90				

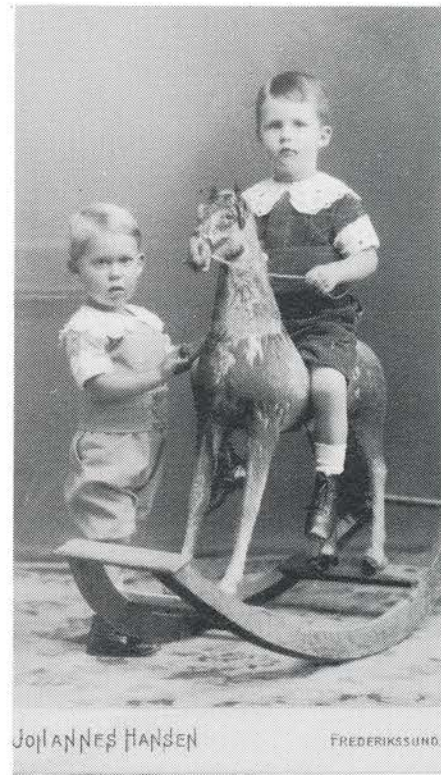
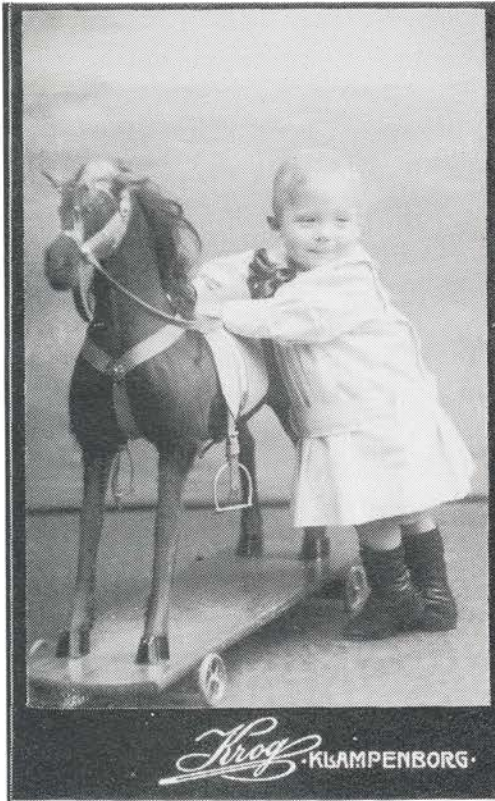
Børnefotografering

Flemming Berendt

Et af vore få kvindelige medlemmer, Lilian Bodnia, fremviste ved et aftenmøde en samling børnefotografier, som jeg tror vil interessere en bredere kreds. De udvalgte billeder er alle af visitkort-format. Gyngehesten - barnets kæreste legetøj - har været de forskellige fotografers yndlingsremedie. Det har dog ikke altid været lige let at få de små poder til at parere ordre. Hvilke særlige tålmodighedskrav måtte man forvente af den professionelle børnefotograf? Et medfødt talent - et roligt, imødekommende og tillidsvækkende væsen, kunne i bedste fald forvente sig en kundekreds. Men tilhørte fotografen den stive, bryske, højtråbende og utilnærmelige af slagsen, måtte man leve med risikoen for et slagtilfælde. Måske er man tilbøjelig til at glemme, at den professionelle ofte er forpligtet til trælsomt arbejde. Hør blot hvad Peter Fristrup (1854-1913) (1), der i slutningen af forrige århundrede var fotograf, inden han helt gik over til dramatikken, fortæller her om sine erfaringer med børnefotografering:







Samling: Lilian Bodnia

De "skrækkelige" børn!

Peter Fristrup.

"Jeg kan ikke klage over nogen særlig sensibel konstitution, men jeg må med skam tilstå, at der er to ting i denne - for øvrigt mangelfulde - verden, som gør mig på forhånd nervøs, nemlig: 1. når jeg skal tage et søbad og 2. når jeg skal til at fotografere små børn. Til trods for at jeg er en dreven, rutineret vandrotte, påkommer der mig stadig en underlig kriblende fornemmelse når jeg - in puris naturalibus - står i begreb med at kaste mig ud i de salte vover. Årsagen hertil må vistnok søges i den mystiske magt, der ligger i det dragende dyb, eller også, mere prosaisk, i en instinktmæssig væmmelse for tang, vandmænd og lignende.

Det går mig akkurat på samme måde, når jeg skal til at fotografere børn. Blot damen i venteværelset signaliserer "unger i farvandet" går der en lignende sitrende fornemmelse gennem mig, selv om det er dagens første plade. Hvad kan det være? Er det frygt? Nej! Skulle jeg, fuldt modne mand, være bange for en menneskelig haletudse? Er det mangel på rutine? Tværtimod! Jeg har været fotograf i snart "et kvart sekel" og stået overfor situationen tusinde gange. Er det ulyst? Endnu mindre. Det er jo forretning, og forretning er penge. Jeg vil uhyre gerne tjene penge. Og desuden, er metamorfosen lykkelig overstået, har jeg ofte, kunstnerisk set, grund til at være fornøjet. Børn - særlig smukke børn - afgiver jo i reglen ypperlige naturlige objekter for et fotografisk billede, og jeg får ofte anledning til bagefter at føle mig stolt over mit værk, en fuldendt plade. Børnene selv er der ikke mindste grund til at rejse tiltale imod. De er uundværlige ved højtideligheden, som manden sagde om sig selv, da han skulle hænges. Deres ligeglade mangel på forståelse af situationen fritager dem for ansvar. Om de elskværdige poder blot havde den mindste fært af indstillingens optik ville de muligvis betænke sig ved pludselig at vende benene i vejret, eller gemtligt trave væk fra krigsskuepladsen i det afgørende øjeblik. Nej, det er ledsagelsen, som allerede før åbenbaringen stemmer mig ubehagelig til mode. Først de velsignede mødre! Er deres vimsende, forcerende omhu for et glimrende resultat, et mønsterportræt af et mønsterbarn, ikke rent ud deprimerende? Og sådan som de i reglen

bruger mund, bare for at forkvakle situationen: Lille søde sussebasse -'smil nu lidt, dissedasse - hvad er det nu for et ansigt, tullebarnet sætter op - De må endelig ikke tage hende med det ansigt, hr. fotograf - Gud! nu gør hun sig våd, sukkerungen - fy! o.s.v.

Hver af disse udgydelser - selv fra den nydeligste mund - er i denne situation en vandmand for den stakkels operatør, en stikkende, svidende vandmand, som han ikke kan blive kvit. Er "faderen" også med, er der endnu livligere. Særlig et ægtepar med deres førstefødte er en stimulans for nerverne. Fotograferingen af et sådant produkt er en verdensbegivenhed. Med store strålende øjne, der opfordrer fotografen til beundring for afkommet, kan moderen ikke blive træt af at vende og dreje, hale og hive i den yndige unge, medens faderen med en cigar i den ene hånd og ble i den anden følger hende i kølvandet i stolthed over frugten af hans mandighed. Dog, endnu er alt bogstaveligt talt kun børneleg. Nej, når hele den øvrige familie, tante Sine og tante Hanne, onkel Friis og onkel Mathis, fætrene Peter og Theodor, også har givet møde foruden forældrene og i en lang hale, i en ubrydelig kæde, i gåsegang er fulgt med ind i atelieret, "bare for at se forestillingen", så kulminerer situationen. Tangplanter! Tangtrevler, der vikler sig om fotografens ben, kildrer ham under armhulerne, og stikker ham i næsen og hindrer ham i de faglige svømmetag. I guder, ja! dette er årsagen til min nervøsitet. Nu kommer spørgsmålet, er der noget at gøre for at blive fri for denne invasion? Er der mulighed for held om man gør sig til utilbens og lader sin vredes muddermaskine rydde op i denne tangdannelse? Nej! Fornærmelse over hele linien. Såret, krænket hjertensgod og dito glæde over det dejlige barn. Den fotograf forstår virkelig ikke at fotografere børn. Man mister kunder, og det kan man ikke tåle i disse konkurrencens tider. Ja, i gamle dage, da fotograferne "sad på flæsket", eller "pløjede den gyldne ager", da gjorde man ikke så mange omstændigheder. Jeg har hørt fortælle - men det er måske et sagn - at en af datidens fotografiske koryfæer, bar sig anderledes radikalt an. Når han kom ind i venteværelset til en "moder med sit barn", tog han koldblodigt ungen i nakken, slyn-



2 piger og 7 drenge har taget opstilling foran fotografen. Den lidt stereotype opstilling har sikkert været den eneste mulige i hans lille atelier. Fotograf ukendt. Samling: F. Berendt.

gede den ind under armen som en pakke, låste atelierdøren efter sig, ladende den rystende, skrækslagne moder ene tilbage i grufulde betragtninger over fotografiens hemmeligheder. Det skulle man prøve på i vore dage! Nej, man bør betvinge sin nervøsitet, smile til moderen, komplimentere faderen og spørge hel familien til råds før man foreviger det levende underværk.

Jeg har beklaget mig over disse genvordigheder til en ven, der ved, at jeg er ungkarl. "Gift dig", blev svaret. "Gift dig og bliv fader, så skal du

bare se, hvor nervøsiteten ved børnefotografering forsvinder". Et herligt råd! Selv at blive til en vandmand, for at kureres for vandskræk.

(Trykt første gang i Dansk Fotografisk Tidsskrift september 1898).

Note:

1. Bedst kendt som fotograf til "De sidste paa Skansen". Situationen på Dybbel den 18de April 1864, med vers af Vilhelm Bergsøe, (Objektiv nr. 60/1983. S. 15, bilag VII). Som forfatter med stykket; "Svend, Knud og Valdemar" og fik tilnavnet "Danmarks Shakespeare".



Titelbladet på fotograf Harald Paetz H.C. Andersen udgave.

H.C. Andersen - og børnefotografier

Danmarks Fotomuseum har en mindre samling H.C. Andersen-fotografier, som er del af den permanente udstilling. Museet kunne for nylig supplere samlingen med en lille morsom bog, hvori der er 6 indklæbede fotografier. Bogen har sin egen specielle fotohistorie, som vi takker for at måtte bringe her.

Der findes ikke mange fotografiske optagelser af H.C. Andersen med børn og slet ingen, hvor et barn er hovedmotiv. Eventyrdigteren elskede at læse op for de små poder, men en nærmere kropslig kontakt - det var ham fremmed. Ved et selskab blev digteren listigt bugseret ned ved børnebordet, hvor han afskyede at have dem kravlende på sig. Han skriver: "under ingen omstæn-

digheder taaler jeg dem i Skrævet". Det er alligevel lykkedes H.C. Andersen at bidrage til dansk fotohistorie med nogle "tildigtede Riim", som kgl. hoffotograf Harald Paetz (1837-1895) så smukt har illustreret med fotografier.

Børnene på de 6 iscenesatte fotografiske tableauer er balletbørn fra Det Kongelige Teater. De originale fotografier er opklæbet på karton, som er påtrykt: "Harald Paetz Eneret". Fotografier er derefter indklæbet i den fortrykte bog - leveret fra bogtrykkeren med stift omslag samt guldtryk. Billederne er optaget i 1866, året efter Paetz havde opgivet sin skuespillerkarriere på Det kgl. Teater. Den 60-årige H.C. Andersen har sikkert fornøjet sig over fotograf Paetz' påfund - det eneste vi kender af sin art - at anvende det instruerede fotografi med digterens ord.



*Hun drømte om Alfes i Stuens Krog,
De kom da hun sov med sin Eventyrbog.*



*Med fire Heste jeg flyver afsted
Så op, der er Plads, vil Du kjøre med!*



*Jeg en Dame med Plæb og Kaneer,
Og De, min Herre, en fin Cavaleer.*



*Infanteri mod Kavaleri,
Blodig er Kampen, men snart forbi.*



*Jovist faaer Du Pukker men før det kan skee,
Som lille Broder Du sige: "be'e, be'e!"*



*Læs Aftenbonnen før Du sover ind,
I Drømme Guds Engle da kysse din Kind.*

J.F. Willumsen & fotografiet



Fotografisk kærlighedserklæring - J.F. Willumsen har optaget dette selvportræt foran det lille fotografi af sin elskede Edith Wessel, som modtog billedet i New York. Vi genkender den nøgne mandsfigur i "Det store relief" fra 1893-1928. Fotografiet er optaget i Børsgade, 1899/1900. Bemærk fjernudløserens ledning hen over Willumsens højre arm.

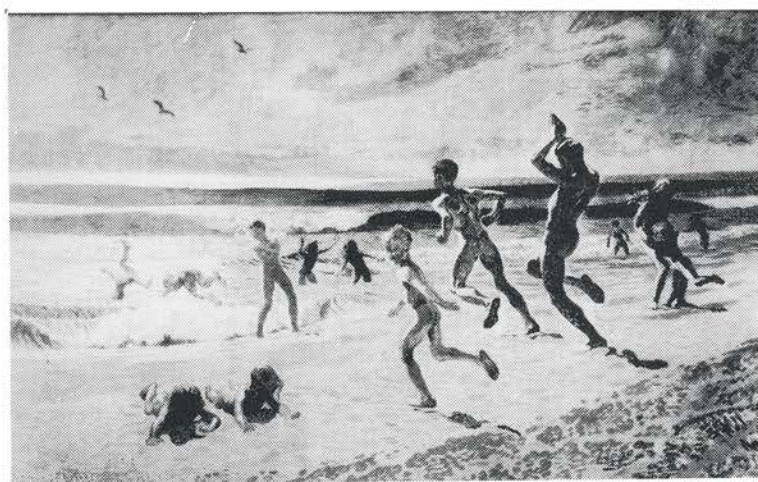
Leila Krogh: Fiktion & virkelighed - J.F. Willumsens fotografier. Format: 25,5x22 cm heftet 126 sider. Rigt illustreret. Udgivet af J.F. Willumsen Museet. Jenriksvej 4, 3600 Frederikssund. Telf. 42 31 07 73. ISBN 87-88950-16-6. Pris 85,- kroner. Dansk & engelsk udgave.

Kunstneren Jens Ferdinand Willumsen (1863-1958) efterlod sig ca. 750 s/h fotografier, hvoraf over 200 er udvalgt til ophængning i museets sale i tilknytning til de kunstværker, de kan relateres til. Fotografierne er optaget i 1890'erne og kaster på flere måder nyt lys over både Willumsens liv og hans kunst. Det kan selvfølgelig ikke undre, at denne multikunstner også har brugt fotografiet i forbindelse med sin skabertrang. Efter en grundig indledning og analyse af kunstneren indfører Leila Krogh os fagmæssigt og inspirerende i hans liv og virke. Willumsen købte sit første fotografiapparat for 30 dollars under Verdensudstillingen i Chicago i 1893 - hvorefter han i de næste 20 år flittigt fotograferede ting og steder, hvor han arbejdede og opholdt sig. Fotogra-

fier af hans atelier i Paris 1893 er en enestående dokumentation af hans egen iscenesættelse af sit livs omgivelser. Keramik- og emaljeovne, krukker og tuber med farver og kemi placeret sirligt i skabe og skuffer. Indtrykket af den systematiske og punktlige billedskaber trænger sig på. Willumsen var også billedhugger, grafiker, keramikker, formgiver og arkitekt samt udsøgt kunstsamler. I 1896 bygger han sit eget hus og atelier i Hellerup, her er intet overladt til tilfældighederne. Fotografierne af familie og børn er et vidnesbyrd om hans universelle eksistens - alt drejer sig om HAM. Hans brug af fotografiet som skitse og forlæg havde han til fælles med bl.a. Munch, Strindberg, P.S. Krøyer og L.A. Ring. Willumsen skriver: "Kan Kunstneren lægge sine personlige Følelser og Kundskaber yderligere til, da naa han langt forbi, hvad Fotografiet evner. Fotografiet kan kun give, hvad der objektivt viser sig for det. Mennesket ejer den Evne at vide, at opsamle Kundskaber om, hvordan Naturen ser ud fra andre Sider og under andre Forhold og faa Afløb



*Seks løbende drenge på stranden ved Amalfi, 1902 eller 1904.
Fotografi med blyantstegning.*



*"Badende børn på Skagen Strand". Generalprøve. 1909. Olie på lærred.
Deponeret af Skagens Museum.*

for denne". Den gennemførte og smukke katalog-bog er fyldt med levende, fortællende og smukke fotografier optaget af en selvoptaget, men følsom og beskuende multikunstner - en kunstner, hvis livshistorie er spændende som en roman. Man

gør klogt i at begynde med denne publikation og et besøg på et enestående museum, ledet med sikker hånd af museumsinspektør Leila Krogh.

Udstillingen er åben fra 23. juni til 30. december alle dage kl. 10-16.

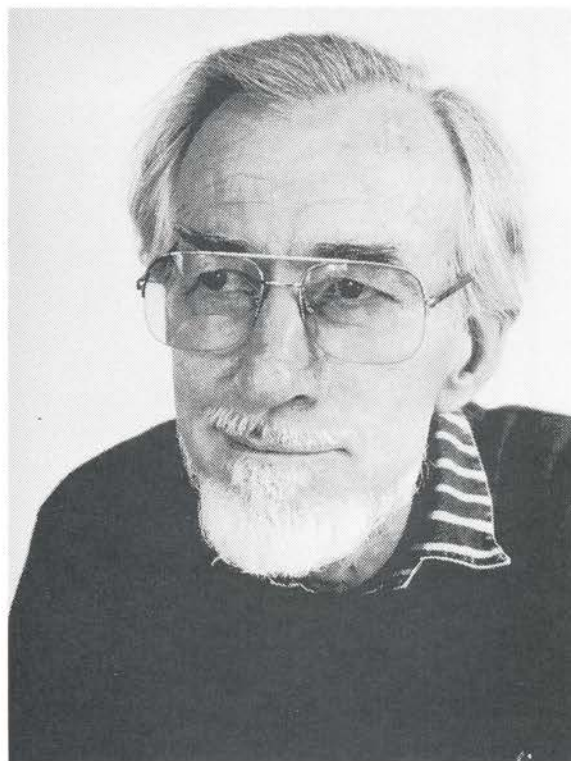
"Fotogravure - før og nu"

Johan Severin

Kun syv år efter, at "Danmarks Grafiske Museum" i 1988 afholdt særudstillingen "Fotogravure - en glemt grafisk teknik", har det initiativrige museum under overskriften "Fotogravure - før og nu" planlagt og forberedt en ny fotogravureudstilling, som åbner fredag den 22. september i Odense.

Der må være sket noget i de forløbne syv år, siden museet tager "den glemte grafiske teknik" op på ny og med titlen gør opmærksom på, at teknikken slet ikke er så glemt endda. Det, der er sket inden for de seneste år, er da også, at fotogravuren som kunstnerisk medie har fået sin renaissance blandt grafikere og fotografer takket være grafikerens Eli Ponsaings revolutionerende opdagelse af, at de fotopolymerplader, som japanerne har udviklet til flexografi-klicheer, også egner sig til trykning af fotogravure. Dermed er den besværlige ætseproces, som var den gamle fotogravuretekniks akilleshæl, overflødiggjort. Eli Ponsaing, der beskrev sin opdagelse i et kompendium, udsendt af Kunstakademiet i foråret 1990 til andre kunstakademier i Norden, er netop på vej med en lærebog i den nye fotogravureteknik. Bogen udkommer på Borgens Forlag i løbet af dette efterår.

Som ringe i vand har de nye fotogravureideer spredt sig ikke blot i Danmark, men også i Sverige, Norge og Finland, hvor der allerede i år er udkommet en lærebog på finsk i teknikken. Det, vi oplever i disse år, er, at kunstnere og især fotografer har taget Eli Ponsaings fotogravureteknik til sig og anvender den i udøvelsen af deres egen kunst. På den kommende særudstilling i Odense er det muligt at se eksempler på såvel den oprindelige håndværksmæssige fotogravureteknik som et repræsentativt udvalg af fotogravurebilleder udført af nutidens nordiske grafikere og fotografer. Fotoentusiaster må ikke snyde sig selv for den oplevelse, det må blive, at tage en tur til Odense i tiden 22. september - 12. november, hvor særudstillingen afholdes i "Danmarks Grafiske Museums" lokaler i Brandts Klædefabrik.



Lektor og grafiker Eli Ponsaing.



Typisk fotogravure.

Da englænderne kom

- en fotoudstilling om befrielsesdagene i Danmark 1945.

Kulturhistorisk Museum, Randers
4. august - 24. september 1995.

The British Council har i samarbejde med Nationalmuseet, Nyere tid, lavet en stor fotoudstilling, som kun har været vist på Nationalmuseet i Brede. Udstillingen består af næsten 200 fotografier fra the Imperial War Museums fotoarkiver, de fleste aldrig tidligere publiceret, suppleret med fotos fra Frihedsmuseet i København.

De britiske tropper medbragte selv fotografer, der i fotografier og levende billeder dokumenterede den helt specielle stemning, der opstod i befrielsesdagene 1945. Udstillingen er derfor mere et stemningsbillede, som det blev oplevet gennem englændernes kameralinser, end en historisk dokumentation. Udstillingens billeder er holdt i små formater, som kræver fordybelse. De engelske billeder er optaget i samme ånd, som danskerne oplevede befrielsen. De lod sig rive med i fest, glæde og endeløs jubel, og frydefulde møder mellem befrierne og det danske folk opstod. Den umiddelbare glæde og det spontane afløses efterhånden af mere velordnede ceremonier og mindehøjtideligheder. Et befrielseshistorisk højdepunkt, som Montgomerys triumftog gennem København kan således opleves nærmest sammen med fotografen.

Disse fotografier er nu blevet fotohistorie!



På Kgs. Nytorv - har en engelsk "Erik Petersen" fastholdt maj-stemningen i 1945!

Dansk film & forevisning gennem 100 år. Udstilling på Museet på Koldinghus 8/7-20/8.

Gennem punktnedslag gav udstillingen indblik i udviklingen af film, biografer, interiør og teknik fra 1895 frem til i dag. Ligeledes vises en række rekvisitter og plakater fra gamle og nye film, samt nationale som internationale filmpriser. Oscar-statuetten, som Gabriel Axel modtog for filmen "Babettes Gæstebud", var udstillet for

første og sidste gang. Kurt Petersen fra D.F.S. fik udstillet et par af sine klenodier. I forbindelse med udstillingen blev der fremstillet en illustreret publikation med små artikler om film og biografkultur - en flot udstilling, som var Kolding museum værdig.

Danmarks største fotoloppemarked

Lørdag den 7. oktober kl. 11:00-15:00.

Støttekredsen for Museet for Fotokunst afholder loppemarked for alle med interesse for foto. Arrangementet finder sted på Brandts Klædefabrik i Odense.

Samlere, kræmmere, fotohandlere og antikvitethandlere sælger og bytter kameraer, mørkekammerudstyr, film, papir, gamle fotografier og meget mere. Loppemarkedet bliver en enestående lejlighed til at gøre en god handel. Det

er frit for enhver at bede om stadeplads. Prisen er en passende donation af fotogrej til museets egen butik. Overskuddet af arrangementet går ubeskåret til museets indkøb af fotokunst.

Vil man sikre sig en stadeplads, skal tilmelding ske snarest: fotograf Jørgen Jensen.

Telf/fax. 65 92 65 99 eller
mobiltlf. 30 66 83 16.

MUSEET FOR FOTOKUNST BRANDTS KLÆDEFABRIK

Museet for Fotokunst fejrer filmens jubilæum

Bevægelse i fotografiet - en hyldest til filmen. Med denne udstilling fejrer Museet for Fotokunst i Odense 100 året for den første filmpremiere i Paris. Forud var gået årtiers, ja århundreders eksperimenter med camera obscura, laterna magica og diverse små snurremaskiner, der kunne få dyr og mennesker til at se ud som om de hoppede over en skammel eller langede en lussing ud. Som bekendt leveres råmaterialet til filmens "levende billeder" af et antal små still-fotografier. Når disse fremføres i hurtig rækkefølge, f.eks. 24 bill. pr. sek., opstår illusionen af bevægelse og tilskueren hvirvles ind i et tid-rum-kontinuum, der helt er filmens eget.

Da det er vanskeligt at lave en lødigt udstilling på historisk overleveret materiale, har man i stedet inviteret 9 danske samtidsfotografer: Gitte Ahrentzen, Suste Bonnén, Ole Christiansen, Per Folkver, Fie Johansen, Kirsten Klein, Poul Pedersen, Steen Møller Rasmussen og Michael Stagge-meier til at hylde the movies med still-billeder, der - med stædig håndhævelse af paradokset - gerne må afspejle filmens fornemste kendetegn, bevægelse. Museets udstillingsrum PLATFOMEN udstiller desuden en række udenlandske billeder, hvor motiverne er at "fryse" en bevægelse, titel: "flydende & frosset". Begge udstillinger

kan ses fra den 5. august til og med den 17. september. Museet for Fotokunst. Brandts Passage 43, Odense.

Museet for Fotokunst - den permanente historiske samling

1. 1840-1940. Det historiske afsnit introducerer publikum for arbejdsmetoder og stilræk fra 1800-tallet frem til 2. Verdenskrig.
2. Hovedværker. Her præsenteres løbende en række af fotomuseets centrale værker, danske som udenlandske.
3. Nyt i samlingen. Her anskueliggøres (m. rulende udskiftninger) MFFs nyhvervelser fra det seneste års tid. Hovedattraktionen i 1995 er en række danske anskaffelser samt indkøb fra en auktion i Houston i efteråret 1994.
4. Planter og blomster. I denne sektion sammenstilles en række danske og internationale værker med inspiration i botanikken.
5. Den originale kopi. Den standende debat om fotografiets eksistensmåde har affødt dette afsnit. Her belyses arbejdsgangen hos en række fotografer, fra negativ til det færdige, signerede aftryk.
6. Separatophængninger. Med 4-6 måneders intervaller præsenteres her en række danske og udenlandske fotografier.

Brandts Klædefabrik. Odense. Åbningstider: tirsdag-søndag 10-17, dog juli & august: alle dage 10-17.

Mette Sandbye & Erik Steffensen

SEX, LØGN OG FOTOGRAFI

– Tekster om kunst, fotografi, snapshots og virkelighed



Cand. mag. Mette Sandbye & kunstsribent Erik Steffensen: Sex, løgn & fotografi. 159 sider med illustrationer. Forlaget politisk revy. ISBN 87-7378-140-1. København 1995.

140 år efter fotografiets opfindelse træder fotografiet i 1979 ind i en ny æra, det digitaliserede computerbillede. Hvad dette indebærer af muligheder og "umuligheder" har vi længe kunnet opleve. Under ovennævnte fanfare af en titel har forfatterne Mette Sandbye og Erik Steffensen skrevet en essayistisk causeribog om den herskende opfattelse af det fotografiske billede som sandhedsvidne. Det iscenesatte fotografi analyseres af fototeoretikeren og historikeren i collageform. Det manipulerede fotografi i kunstens tjeneste anskueliggøres mere end tydeligt på bogens omslag. En skrævende kvinde med blottet køn - fotografiet brugt som salgsargument - eller hvad?

Bogens indhold fortjener bedre. De små fine essays om August Strindberg, Alvin Langdon Coburn, Edward Steichen og Alfred Stieglitz er analytiske bidrag til forståelsen af disse fotografers betydning for fotohistoriens udvikling. Mette Sandbyes bidrag supplerer helhedsbilledet med de historiske tilbageblik, hvor hun kompetent opstiller og udforsker fortid og nutid. Fotografiets dobbelthed til virkeligheden og fiktionen. Mette Sandbyes forrige bog: Det iscenesatte fotografi er anbefalelsesværdig i denne sammenhæng. Man må håbe, at den akademiske selvforståelse og det snævre universitetssprog ikke ender i en blindgyde.



Lorenz Frölich.

Marianne Grøndahl: Positioner. Den Kongelige Danske Ballet. Format: 35x30 cm, smukt indbundet. 143 sider med 123 s/h illustrationer i dybtryk. Gyldendals forlag 1994. ISBN 87-00-18916-2. Kr. 400,-.

Det er en mageløs flot bog om Den Kongelige Danske Ballets liv og virke bag kulisserne, som forlaget Gyldendal, takket være væsentlige sponsormidler, udsendte i 1994. Fotografiene er blevet til over en periode på 14 år. De 123 billeder beskriver balletlivets hårde og ubarmhjertige liv. Den enkeltes sejre og nederlag, hvor utroligt hårdt slid er eneste vej frem. Fotografen Marianne Grøndahl, født engang i 1930'erne, er bedst kendt som reportagefotograf, men har altid haft en stor kærlighed for den lille lukkede verden, som er ballettens.

"Jeg har haft store arbejdskriser undervejs med POSITIONER, og for to år siden stak det så dybt, at jeg var ved helt at opgive at fotografere", udtaler Marianne Grøndahl. "Jeg har ikke stjålet mig til et eneste billede eller fedtet rundt med telelinsen. Jeg er med helt inde i garderoben. Jeg tumler rundt, når jeg arbejder. Jeg er nervøs og ked af, hvis jeg ødelægger noget for andre. Min respekt for deres arbejde er stor. Samtidig er jeg umådelig blufærdig, og ofte skal jeg mobilisere en enorm overvindelse for at komme videre. Det er dansernes personlighed, jeg har forsøgt at indfange, for at synliggøre det usynlige, og resultatet bliver først interessant, når billederne bliver optaget i et fælles åndedrag. Da jeg havde fotograferet Nikolaj Hübbe på vej mod en kollaps i elevatoren, kom jeg ikke på teatret i tre måneder - det kunne jeg simpelt hen ikke. Og når danserne fandt, at nu var denne fotografs tilstedeværelse "too much", så sneg jeg mig ind på snoreloftet over scenen, lyttede til operaprøver og samlede ny energi - eller holdt mig borte fra teatret i mange uger". En åbenhjertig erkendelse fra en dygtig reportagefotograf, som i denne bog har ydet en enestående præstation. Herefter skal bogen ses, opleves og sanses, den bør ikke mangle i reolen!

Otto Buehler: Atelier und Apparat des Photographen. Format: 21,5x23,5 cm indb. 225 sider. Illustreret. Weimar 1869. Genoptryk. ISBN 3-88746-318-8. Th. Schäfers forlag. Postfach 5469, 30054 Hannover.

I forlagets serie af "Edition libri rari" udgivelser har man genoptrykt den første praktiske håndbog i konstruktion og indretning af et fotografisk atelier fra kollodiumperioden med tilhørende mørkekammerudstyr anno 1869. Bogen er gennemillustreret med ca. 500 tegninger, teksten grundig og instruktiv. Samtlige arbejdsredskaber. Fotografiapparat, objektiver, stativer, pladekassetter og placering af redskaberne beskrives punkt for punkt. Retouchéerpult, fiksering, toning, skylle- og tørrerum er præcist aftegnet. Her får man beskrevet sit fotografika, dets konstruktion og brug. Bogen kan anbefales på det varmeste. Det er formentlig den eneste af slagsen på markedet.

Only Zeiss. Carl Zeiss T Lens. Format: 21,5x28 cm. 172 sider med ca. 500 farve og s/h fotografier. Engelsk tekst. Forlag Contax 1995. DM 45,00.

Dette "festskrift" af en bog beskriver samtlige Zeiss T objektiver, deres konstruktion og udvikling. Det omfattende billedmateriale er med til at lette forståelsen af de ellers komplicerede optiske beskrivelser. Takket være et ikke ringe økonomisk tilskud fra Yashica-Kyocera koncernen har det været muligt at fremstille denne flotte bog til en uhørt lav pris.

Reparatur-Handbuch für Kodak Retina, Retinette Instamatic Cameras. Format 15,5x22,5 cm. 100 sider. Illustreret. Lindemanns Buchhandlung. Nadlerstr. 10, 70173 Stuttgart. DM 42,00.

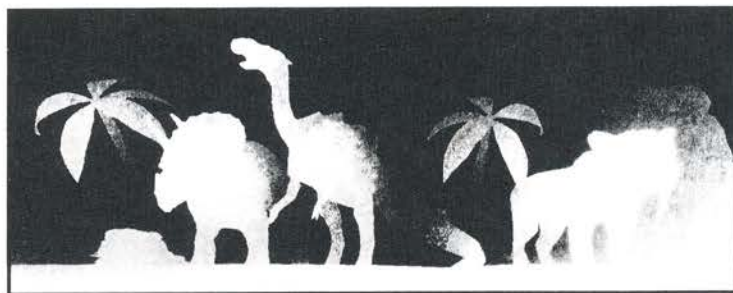
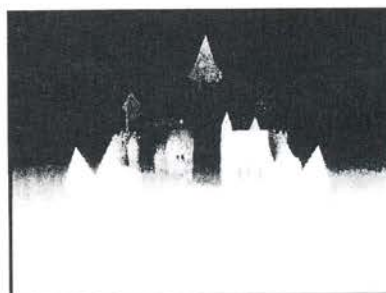
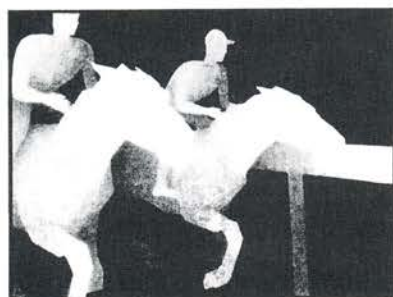
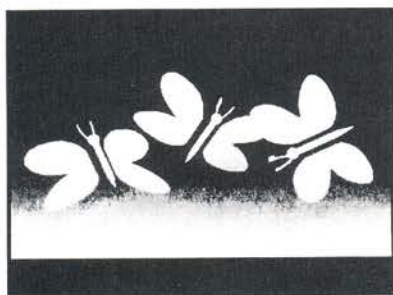
Her er reparationsbogen for GØR DET SELV samleren. Kodak firmaets originale håndbog for fotohandlere med arbejdsanvisninger og løsning af de tekniske problemer, som kan forekomme i de ovennævnte apparattyper.

Douglas Collins: The story of Kodak. Format 25x30 cm, 392 sider, stift bind. 310 billeder, heraf 104 i farver.

Fotohistorikeren Douglas Collins har på grundlag af arkivmateriale fra Eastman Kodak Company skrevet en spændende historie om stifteren Georg Eastman og hans nærmeste medarbejderes arbejde med at opbygge verdensfirmaet KODAK. Bogen omfatter firmaets bidrag til videnskab, kunst og kultur gennem to menneskealdre.

Nils Lykke Sørensen & Svend B. Sørensen: Modelsimulering med stereoskopi. Format A4 ringbind. 65 sider med illustrationer og stereoviewer. Kunstakademiets Arkitektskole 1994. Kan lånes på D.T.V. Danmarks Videncenter og Kunstakademiets Arkitektskoles bibliotek. Seriøst interesserede kan henvende sig til S.B.S. Telf. 45 88 17 71.

Hvis man har behov for eksakt viden om, hvad stereoskopi, den 3- dimensionale informationsteknik, d.v.s. 3-D billedet, samt hvorledes teknikken er opbygget, fungerer og anvendes, så er dette skrift sagen. De to forfattere, arkitekt MAA., Stud. Ph.D. Nils L. Sørensen og ingeniør Ass. Fysisk Inst./Optikgruppen, DTH. Svend B. Sørensen, også kendt som formand for Stereoskopklubben, har i letforståelige termer gennemgået stereoskopiens grundlæggende principper fra 1830'erne frem til Virtuel Reality i vor tid. Skriftet er opdelt i 13 afsnit med udførlig redogørelse for, hvorledes teknikken anvendes i det praktiske liv. Arkitekter, ingeniører og kunstnere har specielt nytte af dette fantastiske medie, som ophæver vore traditionelle begreber om tid og rum. I afsnit 8 gennemgås programrutiner til tegning af stereogrammer med komplet "strikkeopskrift" for interesserede, som har den fornødne computerkapacitet. Stereoprojektion, som kan volde visse besværligheder, bliver nøje gennemgået og forklaret. En komplet ordliste forklarer betydningen af de "kryptiske" ord, der afsluttes med en udførlig litteraturliste for dem, som vil studere eller arbejde videre med problemerne. Dansk Fotohistorisk Selskabs redaktion har haft den glæde at levere enkelte billeder til skriftet. Det er glædeligt, at vi her i Danmark har kunnet bidrage med et sådant informativt skrift!



"Synlige" stereogrammer.

Stereogrammer III. Ind i kunsten. Forord ved Peter Bastian & efterord ved Svend B. Sørensen, ing. ass., konsulent i stereoskopi & 3-D visualisering. Format: 21x27 cm, stift bind. 33 sider farve og s/h. Carlsens forlag 1994. ISBN 87-562-6588-3.

Man har i de sidste par år hos boghandleren kunnet opleve nogle "ejendommelige" billedbøger, som ved første øjekast virker komplet forvirrende og ejendommelige. Men ved nærmere studium, og særlig læsning, fik man en forklaring på det kalejdoskopisk forvirrende billedmønster. Interessen har tilsyneladende været enorm, idet markedet efterhånden er oversvømmet med disse bøger. S.B.S.'s efterord bør absolut læses først, hvorefter

man med sindsro kan gå på en spændende jagt i billederne. De ældste stereogrammer, man kender, er fra ca. 1920. De var sirligt håndteggede, og bestod af to delbilleder side om side. De skjulte 3-D motiver var enkle plane figurer anbragt i forskellige dybder. Under Den Anden Verdenskrig blev stereogrammer anvendt som skjulte spionmeddelelser. Det store gennembrud kom i 1979, hvor amerikanske programmører udviklede den teknik, vi kender i dag. Stereogrammer III er et morsomt studium i, hvorledes øjet og vore sanser kan optrænes i at opleve en fantastisk verden af farver og rummelighed. En morsom gavebog, lige i øjet!

FOGTDALS ILLUSTRERET TIDENDE

Illustreret Tidende

Hvem har hørt om, eller kan huske Carl Th. Dreyers år som journalistisk medarbejder ved Ekstrabladet? Bladet, som også dengang var nærgående og intimiderende - ingen kunne være det bedre end den unge Dreyer. Han skrev: "Freilif Olsen lærte mig af skelne mellem det naturlige, det oprindelige - og det tillærte, det opstyltede. Mellem Følelse og Føleri. Af ham lærte jeg at stille det Krav til Mennesker at være naturlige og ikke spille Komedie - hverken på Scenen eller i Livet". I 1913 blev han knyttet til Nordisk Film og skabte filmen "Blade af Satans Bog" - stillbilledet af Jesus, der indstifter nadveren, er et nærmere studie værd. Apostlene fandt han blandt Københavns langskæggede jøder fra Borgergadekvarteret, en "revolutionær" russisk munk blev fundet i køen foran et arbejdsanvisningskontor - de "ægte typer" fremfor skuespillere. Vi får historien om en ubådskrig ved Saltholm - en hatte-dames skæbne, og spejderbevægelsens grundlæggelse i Danmark - vær beredt!

Luftens herskerinde, Emilie Sannom - Danmarks svar på Batman mellem 1910 og 1920. Efter at have forladt Nordisk Film til fordel for Filmfabrikken Danmark blev hun den kvindelige vovehals - pigen, der turde alt. Mille blev "the good-bad girl". Luftballoner, racerbiler, motorcykler og flyvemaskiner var hendes arbejdsredskaber til de dramatiske manuskripter som: "Da Slusen Brast", "Den Dødes Fingeraftryk" eller "Abens Haand". Beskeden som hun var, boede hun hos forældrene i Stefansgade, hvor hun ikke var bange for at gribe gulvskrubbene, når trappen skulle vaskes. Mille var en kvindetype, man aldrig før havde set magen til. I 1919 vendte hun tilbage til teatret, her veg hun ikke tilbage for at smide tøjet, nu da det var in. Skæbnen indhentede hende i 1931, hvor hun omkom for øjnene af en tusindtallig menneskemængde - faldskærmen åbnede sig ikke.

I maj måned kunne man gense Mary Willumsens vidunderlige pige/damebilleder fra Andrew Dane-mans samling. To kriterier var afgørende for, om billederne kunne karakteriseres som utugtige: hvis kønsdelene kunne ses, eller hvis modellen kunne vække kønslige lyster. Den næsten påklædte stripper, som et billede illustrerer, kunne nu godt ligne en opfordring til nærmere bekendtskab.

Illustreret Tidende kommer hele kompasset rundt - i mange henseender ganske nutidig. To herrer mødes. A: Jeg forstår ikke, hvordan De bærer dem ad, når De spekulerer på Børsen? B: Åh, det er meget nemt. En god Spekulation går for sig på følgende Måde: Jeg betaler en Vare, jeg aldrig får, med de Penge, jeg ikke har, og så sælger jeg det, jeg aldrig har haft, for det dobbelte af det, det har kostet". Heldigvis er der tre år til redaktionen afsluttes.



Den smukke og blide Emilie Sannom var også et ensomt menneske, skjult bag hendes heltemod.



Introduktion til Photo Deal's prøvenummer

TERMINKALENDER

AKTUELL

LITERATUR

PHOTOGRAPHICA-SZENE

GESCHICHTE

KLASSIKER

Det er med stor glæde, at vi kan præsentere et prøvenummer af det tyske magasin (som til udenlandske abonnenter leveres med engelsk oversættelse).

Photo Deal er et omfangsrigt samlerblad. Artiklerne er gode, informative og velskrevne. Det er et blad, som særligt kan anbefales kamerasamlere og teknisk interesserede.

Svensk LOPPEMARKED!

Niels-Harald Ottosson har taget initiativet til Sveriges første loppemarked for fotografika. Tidspunktet bliver søndag den 24. september fra kl. 10-16. Stedet er Olofström Museums udstillingshal i byen Olofström, som ligger ved vej 121 mellem PUKAVIK og ÄLMHULT. Medlemmer af D.F.S. opfordres til at deltage. Apparater fremstillet efter 1975 må IKKE sælges. Nærmere oplysninger fås ved hjælp af post, fax eller telefon. Niels-Harald Ottosson, Hallonvägen 11, 293 41 Olofström. Telf. 0454-41256 (19:00-21:00). Fax. 0454-41411.

Jubilæumspriser hos Cornwall

Verdens største auktionshus for fotografika, Cornwall i Köln, har fejret et dobbeltjubilæum: 15 års forretningsjubilæum, samt 25énde gang, man har afholdt Leitz auktion. Husets 48. auktion indbragte de hidtil højeste priser man har set i Europa. F.eks. Leica 1A DM 30.439,-, Voigtlander Bessa II DM 6.649,-, Kine-Exakta DM 6.710,-, Nikon M DM 12.810,-, Minox A "Gold" DM 11.089,- og en lille beskeden Septon Pen DM 3.538,-. Det skal bemærkes, at ikke mindre end 11 stk. minikameraer fik hammerslag ved over DM 3.000,-.

De gode tider må være vendt tilbage!

For Leica-fan's.

Postkort med historiske Leica reklamemotiver offentliggjort i perioden 1932-1957. De 3 serier, består hver af 8 forskellige motiver. Prisen er 18 DM inc. porto. Redaktion Photo-Deal. Kieferweg 21, 41470 Neuss. Tyskland. Telf. 02137/77676. Fax: 02137/77635.

PHOTO - FILM - VIDEO

16. september: Loppemarked i KIEL.
Legienhof. Legienstr. 22.

17. september: Loppemarked i HAMBURG.
Curio-Haus. Rothenbaumchaussee 13.

4. november: Loppemarked i LÜBECK.
Hanse-Hotel Schwarz-Bunte Bei der Lohmühle 11 A.

2. december: Loppemarked i KIEL.
Legienhof. Legienstr. 22.

3. december: Loppemarked i HAMBURG.
Curio-Haus. Rothenbaumchaussee 13.

Alle markeder er åbne fra kl. 10:00-16:00.
Henvendelse:
Telf. 040/251 2130. Fax. 040/250 6884.



Christie's fotografiske ekspert, Michael Pritchard, med Enjalbert fotorevolver. Vurdering: £ 25.000-35.000.

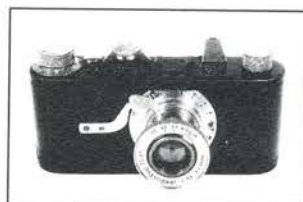
CORNWALL



Ermanox DM 5.400,-



Baldur Box DM 696,-



Leica IA + Anastigmat DM 33.000,-



Siemens 16 DM 3.600,-



Tikka Compass DM 1.116,-
DM 3.720,-



Leica IIIg DM 3.720,-



Luxia DM 4.680,-



Leica IIIg Sweden DM 22.200,-



Simplex Magazin DM 3.960,-



Retina IIIC DM 2.160,-

Gør det selv - er sagen!

Den 15. september åbner CENTRUM FOTO - for et UDSALG af UBRUGELIGE, meget DEFEKTE og lettere BESKADIGEDE fotografiapparater. Tilbehørsdele, reservedele, skruer/møtrikker - alt hvad man kan tænke sig, en samler har brug for. TØV IKKE - besøg Hans Østberg - hvor alt er opstillet i baglokalet.

CENTRUM FOTO, ISTEDGADE 24, 1650 København V. Telf: 31 21 61 67. Forretningen har åben mandag til fredag kl. 11:00-17:30. Lukket lørdag & søndag.

Film i 100 år

I London arrangeres mange storslåede udstillinger for at fejre filmen. I december 1995 lægger Momi museet ud. I januar følger Bradfords Nationale Filmmuseum efter og højdepunkterne bliver i marts og april 1996 i bl.a. Museum of London. Manchester afholder en Verdens Biograf-festival - i Plymouth afholdes en række udendørs filmarrangementer.



Danmarks Fotomuseums PR-stand var opstillet for enden af udstillingslokalet.



Redaktør Flemming Berendt overrækker flasker og fotolekturer fra Dansk Fotohistorisk Selskab og Danmarks Fotomuseum.

N R J

Om 100 år er intet glemt - det er præcis hvad Jørgen Gregersen har sørget for med sit livslange "billedsamleri". Lyngby-Taarbæk kommune havde heller ikke glemt at invitere til stor fødselsdagsfest for fotografmesteren på hans 80-årsdag den 11. juli. Sofienholm museets anneks "Over stalden" var den værdige ramme om festlighederne. Som altid, sørger Vor Herre for høj himmel, varme og en frisk brise når Jørgen skal hyldes - og det blev han, næsten 300 (!) mødte op for at lykønske fødselaren, flankeret af fruene Connie. Borgmesteren indledte sammenkomsten med at fortælle om det store arbejde Jørgen Gregersen har gjort for musikfonden, som hvert år uddeler rejsefondsmidler til unge vordende kunstnere. Hans medvirken til Lyngby Optimisternes beståen i over 20 år. Sidst, men ikke mindst, det store arbejde med indsamling af gamle fotografier. Billederne er efterhånden overgivet til Lyngby-Taarbæks Lokalhistoriske samling samt Danmarks Fotomuseum. Når det gjaldt disse ædle formål var betegnelsen "griskhed" et adelsmærke, sluttede borgmesteren. Jørgen Gregersen takkede de mange fremmødte og fik kvittering ved en ung japansk violinists fremførelse af et stykke barokmusik. Fra den 12. til den 30. juli mødte over 2000 mennesker op for at se en retrospektiv udstilling af gamle billeder indleveret gennem årene til Jørgen Gregersen. Til lykke fra os alle i Dansk Fotohistorisk Selskab!

Editor's Notebook

Jens Poul Andersen

1844-1935

Kamerabyggeren fra Nellerød

The Danish camera maker and inventor of Nellerød who designed and built many studio, view, motion picture and stereocameras made a 24 x 60 mm camera for unperforated cine-film about 1923 (No 311) and a year later model No. 313 in mahogany, for perforated film, measuring 9 x 5 x 23 cm with 6.3 Zeiss Tessar lens in Compur shutter, for Holger Rosenberg. Both are in Danmarks Tekniske Museum.

The Andersen story in detail appears in *Objektiv* #66 1994 beautifully illustrated. This ingenious Dane is well worth learning about. Librarian Gerry Loban has a copy for lending.



**FOTOMUSEET I
FALKENBERG ÄR ÖPPET TRE
KVÄLLAR I VECKAN, ÅRET RUNT.
FÖR NÄRMARE INFORMATION,
RING 0346 - 803 93.**

I Falkenberg har nyligen öppnats ett fotomuseum som innehåller några av Sveriges intressantaste rariteter. Bland annat färgbilder från 1907. Initiativtagaren och sam-laren, Rolf Håkansson som nu har ca 800 kameror i sin ägo.



Nye medlemmer:

Dansk Filmfotograf Forbund
Paradishegnet 9
2840 Holte

Sorgenfri Foto
Sorgenfri Torv 19
2830 Virum

Hartman Christensen
Knudsvej 46
4000 Roskilde

Jan Fleinert
Hegnsvej 32
2850 Nærum

Det Danske Filmmuseum
St. Søndervoldstræde
1419 København K

Godthåb Foto
Godthåbsvej 109.A.
2000 Frederiksberg

Mogens Svane Petersen
Estersvej 12.1.TV.
2900 Hellerup

Martin Dahl
Grøndalsvej 58 A
2000 Frederiksberg

Johan Severin
Svendsvej 9
2990 Nivå

Rudolf Hillebrand DGPB
Photo Deal
Kieferweg 21
41470 Neuss
Tyskland

MØDEREFERAT.

MARTS-MØDET

Luftfotograf Rami Aviram, en mester i luftfotografering, fortalte løst og fast om sit liv som fotograf fra flyvemaskine. Mange muntre og spændende oplevelser fortaltes med fagmandens viden til en veloplagt medlemsskare. Rami havde medbragt en større samling af sine enestående optagelser fra nær og fjern. To kolossale Mærsk-tankere fotograferet udenfor New Yorks havneindløb imponerede tilhørerne - billederne skulle optages indenfor 10-15 minutter, hvor de passerede hinanden, "bremselængde" flere kilometer - ingen tid til "kiksere". Fremvisningen var overvældende og storformatet suverænt. Rami Aviram er gået på pension og har slået sig på flyvende papegøjer. Danmarks Fotomuseum vil om kort tid modtage et udvalg af luftfotos som donering. De 44 fremmødte klappede bravt og takkede for en oplevelsesrig aften.

Et historisk fotografi - på frimærke!

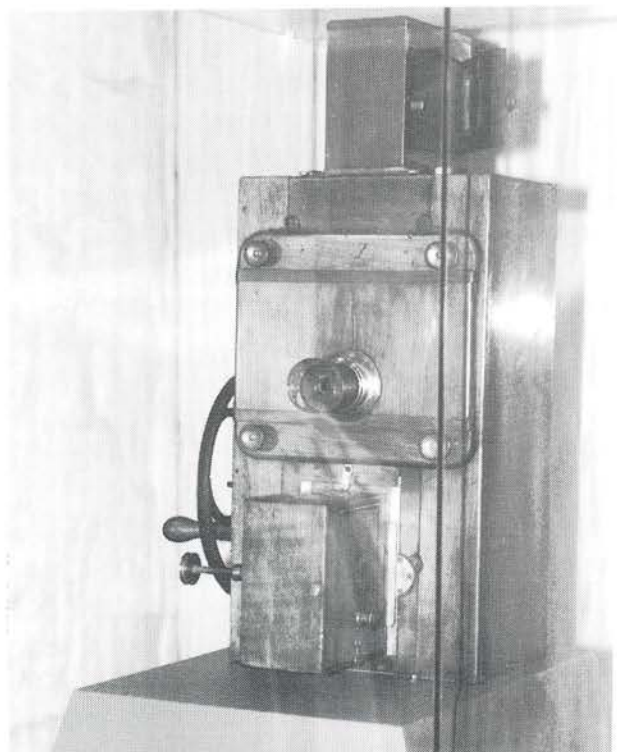


Erik Petersens enkle, men præcise gengivelse af en øjeblikssituation er legendarisk, montybilledet var hans livs fotohistoriske optagelse.

I anledning af 50-års dagen for afslutningen af 2. Verdenskrig har postvæsenet villet markere begivenheden med en række fotografiske motiver fra besættelsestiden på frimærke. Et af billederne er Politikens pressefotograf Erik Petersens berømte "skud" af den britiske feltmarskal Montgomery, der hyldes på Rådhuspladsen. For at gengive det historiske fotografi bedst muligt har man valgt Agfa's Christal Raster (frekvensmoduleret rastre-ring). Verdens første frimærke med denne teknik. Hvorvidt det er lykkedes, må man selv afgøre - hvad der er vundet i kontrast, er forsvundet i detaljer - bemærk uret på Rådhusårnet. Det er næppe teknikkenes skyld, men postvæsenets valg af "flade" og bløde trykgengivelser.



Fotografiet er optaget ca. 2 år før H.C. Andersens død.



Det håndbyggede engelske filmkamera fra Williamsons, ca. 1896. Se side 49.

Foto: Svane Medieservice.

Museumsinspektør magister Tove Thage fra Frederiksborg Museet arbejder for tiden på et tobinds værk om H.C. Andersen, set fotografisk. Det er lykkedes gennem Politikens bagside og på anden måde at opspore nye fotografier og oplysninger om eventyrdigteren. Blandt de mere interessante fund er dette billede af H.C.A. fra ca. 1873. Det velkomponerede portræt af den tydeligt ældede digter viser hans velplejede hænder, et træk i hans personlighed. Fotografen er Georg E. Hansen og billedet er fremstillet efter det originale glaspladenegativ, som en læser var i besiddelse af.

"Dit & Dat"

Generalforsamling & Landsmøde



Medborgerhuset "Badstuen" viste sig at være et særdeles velegnet sted for afholdelse af vor generalforsamling & landsmøde.

Dette års landsmøde & generalforsamling blev afviklet i Værksted- og kulturhuset Badstuen, 200 meter fra Odense banegård. Traditionen tro bød formanden, Tune Laug, velkommen, hvorefter medlemmerne kunne opstille deres loppevarer. De store, venlige lokaler var som skabt til lejligheden, godt med bordplads og gode stole. Lidt kraftigere ovenlys ville have gjort underværker, hvilket der vil blive rådet bod på til næste år. Mange herlige sager skiftede ejer, snakken gik livligt blandt de godt 70 fremmødte.

Fra klokken 12:00 til 13:30 var der middagspause. Nu kunne hver især efter smag og behag sive ud i det dejlige solskinsvejr for at tilfredsstille sult og tørst. Første punkt efter middagspausen var helliget Danmarks Fotomuseums nye museumsleder Bjarne Meldgård, som fik ordet. Han fortalte om museets kommende planer og opfordrede de tilstedeværende til at indmelde sig i Danmarks Fotomuseums Venneforening - hermed kunne man samtidig deltage i en lodtrækning om et sjældent Kodak objektiv.

Formandens beretning

Præcis klokken 13:45 bød Tune Laug velkommen til årets generalforsamling. Jens Hammeken modtog hvervet som dirigent og konstaterede, at generalforsamlingen var indkaldt lovligt - hermed kunne han give ordet til formanden. Beretningen indledtes med en redegørelse for kravet om og nytten af, at selskabet havde ladet sig momsregistrere. Herefter blev årets 3 numre af Objektiv, samt temanummeret om J.P.A. omtalt, særlig det sidste blev rost som det flotteste, redaktionen hidtil havde præsteret. En særlig TAK til de mange bidragydere og sponsorer. Ikke mindst Danmarks Fotomuseums og Sigfred Løvstad personlige indsats blev fremhævet. Formanden omtalte også selskabets tilstedeværelse ved museets 10-års jubilæum og Løvstads 70 årsdag med efterfølgende kors bånd og stjerner. Redaktionens brug af Tidsskriftsværkstedet blev kort omtalt. Til sidst fremviste Tune Laug nogle ydmyge fotografiske genstande som inspiration for kommende samlere. Formanden afsluttede med

at redegøre for, at han ønskede at trække sig fra posten som formand på grund af stigende travlhed på hjemmefronten, køb af sommerhus, videreuddannelse m.m. Han ville stadig tage sig af anvisningssalgssvarer samt ilægning af raster i de mange billeder til Objektiv.

En statusopgørelse viste at medlemstallet er oppe på 407!

Efter formandens beretning spurgte et medlem om, hvorvidt man ville oversætte temanummeret om J.P.A. til engelsk og tysk. Redaktøren, Flemming Berendt, svarede, at det ville være en for bekostelig opgave, men at Club Daguerre i Tyskland havde fået lov til oversætte væsentlige dele for publikation. Samme tilladelse var givet til det Canadiske Fotohistoriske Selskab i Toronto, og desuden ville et afsnit blive anvendt i et stort anlagt værk om filmens historie, som skal udkomme på et spansk forlag.

Kassererens beretning

Næste punkt var kassererens beretning. Niels-Ove Rolighed kunne fortælle, at årets resultat ikke var så godt. Indtægterne havde været næsten de samme som året forud, medens omkostningerne var steget. Årsagen var, at temanummeret om J.P.A. var blevet ca. 25% dyrere end beregnet samt ekstra udgifter til rådgivning og revisorudtalelse i forbindelse med momsregistreringen. Konsekvensen kunne blive, at der blev fremstillet ét nummer mindre af Objektiv - hvis ikke en kærlig sponsor dukker op.

Redaktørens beretning

Herefter fik redaktøren ordet. Flemming Berendt kunne berette, at han arbejder målrettet med en evt. sponsor, som var Nordisk Film i Valby. Filmselskabet havde vist stor interesse for projektet "Kinematografiens Forhistorie". I Objektivs septembernummer vil man fejre Københavns Fotografiske Amatørklubs 100-års jubilæum bl.a. med en fællesudstilling på Københavns Rådhus, hvor DFS og Danmarks Fotomuseum vil "vise flaget". Desuden arbejdes der på en ekskursion til Nordisk Film i anledning af selskabets 90-årsdag - herom nærmere i bladet. Til sidst takkede redaktøren for alles arbejde med at skabe et endnu bedre tidsskrift.

Forslag

Der var ingen indkomne forslag fra medlemmerne. Derimod bad bestyrelsen om at vedtægtsændringen fra forrige års generalforsamling, vedr. ændring af regnskabsåret blev ajourført. Dette blev enstemmigt vedtaget. Se side 64.

Valg til bestyrelsen

På valg var: Tune Laug, Flemming Berendt, Svenn Hugo og Kaj Kempel. Ingen modkandidater. Alle blev valgt. Revisorerne Henri Mæhle og Lars Schönberg-Hemme blev også genvalgt. Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig og fik følgende sammensætning:

Formand: Andreas Trier Mørch.

Næstformand: Tune Laug.

Redaktør: Flemming Berendt.

Kasserer: Niels-Ove Rolighed.

Anvisningssalgsleder: Niels Resdahl Jensen.
Svenn Hugo.

Kaj Kempel.

Kontingent

Kontingentet blev vedtaget uændret.

Eventuelt

Ingen indlæg under eventuelt.

Generalforsamlingen afsluttedes klokken 14:30 i god ro og orden!

Anvisningssalg

Herefter kunne det store anvisningssalg begynde. Det sædvanlige triumvirat, Andreas T. Mørch, Svenn Hugo og Kaj Kempel sørgede for de næste par timers underholdning. Et rimeligt godt udbud på den fremsendte liste var med til at opretholde en god stemning med mange gode bud. Et relativt sluttet selskab af købere, godt 40 stk., blev ingen hindring for at omsætningen blev på kr. 29.000. Ingen kan bruge hammeren bedre end A.T.M., det skulle dog lige være Thor! Vel mødt til næste år - hvor vi kan byde på en særudstilling i H.C. Andersens Hus arrangeret af Dansk Fotohistorisk Selskab.



Knud Nielsen fremviste sin flotte samling af fotografika.



Flemming Berendt overrækker et indbundet eksemplar af J.P.A. temanummeret til Bjarne Meldgård fra Danmarks Fotomuseum.



Der handles på livet løs.



Svenn Hugo præsenterer "varen".



Hvad mon denne mand samler på?



Foto: Kaj Kempel

Regnskabet's time slår!

VEDTÆGTER.

§ 1 Selskabets navn er DANSK FOTOHISTORISK SELSKAB. Selskabets hjemsted er København. Selskabets stiftelsesdato er den 2. december 1975.

§ 2 Selskabets formål er et kontaktsted for interesserede i fotografika og fotografiets historie.

§ 3 Som medlem kan optages enhver, for hvem studiet af fotografika og fotografiens historie har interesse. Indmeldelse og udmeldelse af Selskabet sker ved skriftlig henvendelse til bestyrelsen. Til æresmedlem kan, efter indstilling af mindst fem medlemmer og efter enstemmig vedtagelse i bestyrelsen, udnævnes dels medlemmer, der har gjort sig særlig fortjent af Selskabet, og dels ikke-medlemmer, som ved deres indsats på det fotohistoriske område har skabt særlig respekt om dette studie. Gæster kan inviteres til Selskabets møder.

§ 4 Selskabet ledes af en bestyrelse, der består af en formand, en næstformand og maksimalt 5 bestyrelsesmedlemmer. Denne konstituerer sig selv. Valg til bestyrelsen sker for en periode af 2 år. Medlemmer på valg fremgår af dagsordenen. Ved modkandidater vælges ud fra et stemmeflertal efter skriftlig afstemning, fuldmagter medregnes. For at sikre kontinuiteten kan højst 3 bestyrelsesmedlemmer fratræde om året. Bestyrelsen leder Selskabets arbejde, samt planlægger og gennemfører møder mv. Bestyrelsen kan ikke forpligte medlemmer ud over det årlige kontingent.

§ 5 Det årlige kontingent fastsættes på Generalforsamlingen. Regnskabsåret følger kalenderåret. Kontingentet skal betales senest 2 mdr. efter girokortets modtagelse.

§ 6 Generalforsamlingen er Selskabets højeste myndighed. Generalforsamlingen er beslutningsdygtig uanset antallet af fremmødte medlemmer. Afgivne fuldmagter skal tælles med som fremmødte. Den afholdes hvert år inden den 1. juni og skal indvarsles skriftligt med mindst 14 dages varsel.

Følgende punkter skal behandles på generalforsamlingen:

- 1) Valg af dirigent.
- 2) Formanden aflægger beretning.

- 3) Det reviderede regnskab fremlægges.
- 4) Afstemning om indkomne forslag.
- 5) Valg til bestyrelse.
- 6) Valg af 2 revisorer.
- 7) Fastsættelse af kontingent.
- 8) Eventuelt.

Spørgsmål eller forslag, der ønskes optaget på dagsordenen, skal skriftligt anmeldes bestyrelsen senest en uge før generalforsamlingen. Ekstraordinær generalforsamling kan indkaldes af bestyrelsen, eller såfremt 2/3 af Selskabets medlemmer skriftligt fremsætter begrundet begæring herom. Generalforsamlingens beslutninger træffes ved simpelt stemmeflertal. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende. Afstemningen skal foregå skriftligt, såfremt blot ét medlem fremsætter ønske herom. Fraværende medlemmer kan afgive deres stemme ved skriftlig fuldmagt. Til ændring af Selskabets vedtægter kræves 2/3 majoritet blandt de fremmødte medlemmer.

§ 7 Såfremt et medlem efter bestyrelsens skøn handler i åbenlys modstrid med Selskabets interesser, eller hans/hendes medlemskab skønnes at være til skade for Selskabets omdømme, kan bestyrelsen midlertidig suspendere medlemmet, hvorefter medlemmet ved først følgende generalforsamling kan ekskluderes af Selskabet, når beslutning herom tages af mindst 2/3 af de fremmødte medlemmer.

§ 8 Alle møder og sammenkomster skal meddeles Selskabets medlemmer senest 14 dage forud.

§ 9 Til varetagelse af særlige opgaver kan der nedsættes udvalg. Disse udvalg vil til enhver tid være ansvarlige overfor Selskabets bestyrelse, og udvalgenes arbejde skal forelægges ved generalforsamlingen under formandens beretning.

§ 10 I tilfælde af Selskabets opløsning træffer den sidste lovlige generalforsamling afgørelsen om fordeling af Selskabets eventuelle midler og ejendele. Denne beslutning skal ved skriftlig urafstemning blandt Selskabets medlemmer godkendes med 2/3 dels majoritet.

Vedtaget på Selskabets generalforsamling, Odense, den 22. april 1995.

Anvisningssalgslisten

Odense, lørdag, d. 22.april 1995.

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 31 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	Hilag
1	Rullegardinlukker	C		100
2	Lomme-kikkert lup	B		300
3	Panoramabillede, Hammerfest			200
4	Kodak Six-20, Junior, BT	B		90
5	Zeiss Baby Box, BT	B		300
6	ICA Hålosh 511, BT	A		300
7	Kodak Retina II, Xenon 2,8/5cm, BT	B/C		280
8	Kodak Vest Pocket m. griffel	A/B		220
9	ICA 9x12 tropekamera	B		1500
10	Nizo Helionane 8, Varogon 8-48mm	B		220
11	Kosmos dobbelt-anastigmat 5,4/16, 5cm	B		220
12	Zeiss kikkert, Sepiar 7x50 H	C		700
13	Tessar 4,5/16, 5cm	B		260
14	Korelle WP, Vilar 4,5/16, 5cm, etui	A		340
15	Nettel 9x12, Dussor 18x5	A		340
16	Canon Dial/35, optisk 7?	B		320
17	Penax belig. Bellows unilil	A		260
18	Rolleiflexmeier: "Kleine Minox"	A		50
19	Minox C, etui	A		800
20	Minox B	A		500
21	Minox søgerspejl model B	A		140
22	Minox elektronblitz ME 11	B		380
23	Minox kikkert-holder	A		200
24	Minox film-lup	A		400
25	Minox AG-Blitz, etui	A		90
26	Minox-søger med kameraholder	A		280
27	Minox redskøger, etui	A		240
28	Minox frembelysning	A		80
29	Minox forstørrelsesapparat	A		700
30	Minox diasrammer, 3 dele	A		130
31	Minox røde kasse	A		110
32	Robot m. høj motor	B		850
33	Balda Jubilete, Tessar 2,8	B		200
34	Linhof Kardian Color 4x5" m. søgerlup	A/B		1800
35	Angulon 6,8/90 m. Computurukker	A		750
36	Symmar 5,6/150 m. Computurukker	A		700
37	Symmar 5,6/180 m. Computurukker	A/B		900
38	Horseman revolver back, 6x7 og 6x9 kassette	A		1500
39	Leitz Summaron 3,5/35, nr. 844.605	A		750
40	Leitz Elmar 3,5/50, nr. 970.926, med dase	A/B		600
41	Leitz Elmar 4/90, nr. 836.696	B		800
42	Leitz blitz-kabel			60
43	Leitz objektivetui i læder			50
44	Leitz objektivetui i læder			80
45	Leitz 1:1 reprostand			200
46	Leitz filmskærer			80
47	Leitz etui til 2 filmkassetter			100
48	Leitz FIXUS modlysbliende			80

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	Hilag
49	Leitz flimpatrøner med dase, 2 stk.			80
50	Leitz 2 stk gulfiler			60
51	Leitz blødfinsfremføring til Prado			100
52	Leitz 2 stk flimpatrøner m. dase			70
53	Agfa Optima 500 S	A		200
54	Metovid lysmåler	C		50
55	Minolta 10p med filtersæt, eske	A/B		130
56	Yashica close-up-lens no 2 BT	A		60
57	Rodekasse, også danske ting			240
58	Leica Ila, nr 201 280 med Summar 2/50 nr 301 212	B	1000,-	1600,-
59	100 stk. viskort		200,-	320,-
60	100 stk. viskort		200,-	320,-
61	100 stk. viskort		200,-	300,-
62	Fine gamle rammer, 6 stk		250,-	300,-
63	Cabinetshillede, 44 stk		250,-	250,-
64	Cabinetshillede, 29 stk		100,-	250,-
65	Danske stereobilleder, 19 stk		100,-	400,-
66	Div. billeder, 35 stk		100,-	
67	Div. billeder, 51 stk		200,-	
68	Cabinetshillede, 15 stk		200,-	
69	Kasse med rammer		100,-	240
70	Kasse med rammer		100,-	380
71	Wifin Edinex 6x9/4,5x6, Rodenstock Trinar 3,8/10,5cm	C		110
72	Agfa Spectax 1	B/C		220
73	Agfa Ambulæx nr. 2,8/50mm	C		140
74	Zeiss Ikon Contaflex, Tessar 2,8/45mm	B/C		220
75	Zeiss Ikon Ikonita 522/24, Xenar 2,8/45mm, org.-kasse	C		150
76	Zeiss Ikon Nettar 517/16	C		60
77	Kodak Junior Autographic No.3	C		80
78	Kodak Vest Pocket Autographic	C		100
79	Vøjtländer originalt metalstilt	A/B		250
80	Pladekamera 9x12, Anastigmat 5,4/135mm, taske (defekt)	C		180
81	Vøjtländer Bessa 6x9	C		70
82	Kodak Brownie Autographic No.2	C		60
83	Ihage, EXA II kamerahus	C		80
84	Agfa Karat	C		150
85	Biora Bella 35, Rodenstock Trinar 5,6/45mm	B/C		40
86	Agfa Karat	C		110
87	Kodak Folding Pocket Autographic	B/C		110
88	Kodak Junior No.1A Autographic	C		20
89	The Pressman, engelsk 9x12 kamera uden opluk (defekt)	C		190
90	The Sanderson, delvis mahognikamera fra 1903, uden opluk (defekt)	C		750
91	High Holborn 229, engelsk 13x18 mahognikamera uden opluk (defekt)	C		850
92	Kasse med ældre udenlandske tiidskrifter	C		120
93	Fotomagasinet 1968 (3-12) + Foto & Smalfilm 1972 (komplet)	B		60
94	Murer Express boxkamera	C		70
95	<i>Becker</i>			110

MØDERÆKKEN

21/9 - 30/9 - 19/10 - 16/11 - 7/12

Torsdag den 21. september.

Sæsonens første mødeaften vil blive en fotohistorisk begivenhed. Medlemmer af Københavns Fotografiske Amatørklub kommer og fejrer klubbens 100-års jubilæum med fremvisning af en diasserie, som fortæller om dens lange liv & leved. Egon Andersen, en mester på området, har sammensat historien specielt til denne aften. KFAK vil modtage en usædvanlig gave, skænket af et medlem i Bruxelles. Medlemmer, som har "skrot", bedes medtage dette for salg - uden limit.

Loppe & anvisningssalg

Lørdag den 30. september

Efterårets store LOPPEMARKED & ANVISNINGSSALG afholdes i Østerbro Medborgerhus, Århusgade 103, det sædvanlige mødested.

OBS: Loppemarkedet starter umiddelbart kl. 13:00.

Anvisningssalget begynder kl. 15:00 præcis. Andreas T. Mørch svinger hammeren som sædvanlig.

Kl. 16:30 afsluttes med oprydning - hvori ALLE må deltage!

Torsdag den 19. oktober

Hele to foredragsholdere vil fortælle lidt om deres hobby. Kurt Petersen vil i anledning af filmens runde jubilæum fremvise enkelte klenodier fra sin samling - og berette om dens tilblivelse. Derefter vil selskabets næstformand Tune Laug vise os små ydmyge fotografika-ting - ting vi alle har glemt eksisterede. Tune vil desuden medtage en del sjældne fotografier og fortælle løst og fast om sine samlerinteresser. Medlemmer, som måtte have ting & sager til "skrot-salg", er velkomne!

Lørdag den 28. oktober

Loppemarked & anvisningssalg - se side 66!

Torsdag den 16. november

Museumsinspektør Poul Mørk fra Etnografisk Samling på Nationalmuseet vil holde et lysbilledforedrag om etnografiens brug af fotografiet. Det spændende arbejde i fremmede lande og affotografering af sjældne genstande er et område, som den fotohistorisk interesserede sjældent kommer i kontakt med. Efter foredraget vil afdelingen for faldbydning af "skrot" tillade sig at faldbyde sine varer!

Torsdag den 7. december (OBS: ændret mødetid).

Dette års julemøde begynder kl. 19:00. De indleverede anvisningssalgseffekter skal være mærket med nummer og opstillet på bordene. Præcis kl. 19:30 begynder anvisningssalget, som ledes af Andreas Trier Mørch med Sverre Hugo som bisidder. I pausen serveres der kaffe, te og julebag på selskabets regning. Vi glæder os til årets sidste mødeaften - og ønsker alle en rigtig glædelig Jul!

Rettelser til Objektiv nr. 68.

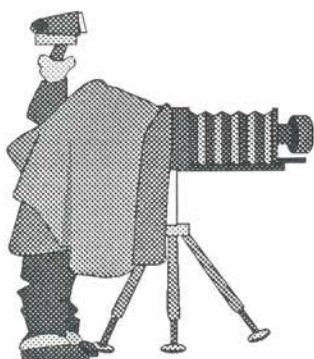
Forsidebilledet er fra 1889.

Side 18: Filmens 100-årsdag er den 28. december 1995.

Side 44: Det er Agerskov Nielsen som har optaget det øverste fotografi.

Side 45: Royal Air Force's identitetsmærke var en rød-hvid ring.

Vore mødeaftener afholdes i:
Østerbro Medborgerhus,
Århusgade 103,
2100 København Ø.
Kl. 19:30.



**Jyllandsmøde
Lørdag d. 28. 10. 95
Vestbygården
Nyboesgade 35
7100 Vejle**

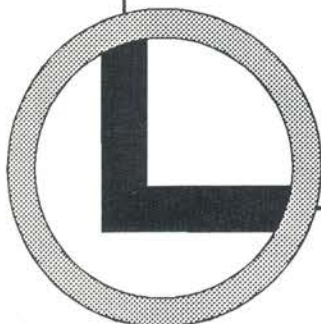
Loppemarked og anvisningssalg

- Kl. 9:30 **Vi mødes** på Vestbygården og stiller op til LOPPEMARKED.
Kl. 10:00 **Kaj Kempel** byder velkommen og loppemarkedet begynder.
Kl. 12:00 **Middagspause** og eftersyn.
Kl. 13:30 **Museumsleder Bjarne Meldgård** fra Danmarks Fotomuseum trækker den lykkelige vinder af den sjældne Kodak-linse og J.P.A./T-shirts. Derefter nyt fra museet.
Kl. 14:00 **Anvisningssalget** begynder
Kl. 17:00 **Oprydning!**

Lokalerne **SKAL** være ryddet Kl. 17:00

Vel mødt!

Kaj Kempel
Overager 10
7120 Vejle Øst
Tlf.: 7581 4511



Mindeord

Fra museumsleder Bjarne Meldgård, Danmarks Fotomuseum, har vi modtaget følgende mindeord om Eusebio Bedmar.

Torsdag den 27. april modtog jeg den sørgelige meddelelse, at vort medlem Eusebio Bedmar var afgået ved døden. Det berørte mig dybt, da jeg dagen forinden lige havde talt med Eusebio om Dansk Fotohistorisk Selskabs anvisningssalg. Vi var fulgtes ad til Odense om lørdagen forinden for at deltage i selskabets loppemarked, generalforsamling og anvisningssalg. Som altid, når Eusebio og jeg kørte sammen til sådanne arrangementer, talte vi om det at samle på gamle kameraer, priser på fotografiske effekter, loppemarked, anvisningssalg og alt det, der vedrørte selskabet, og dets medlemmer. Eusebio var altid positivt stemt og glædede sig vældigt til dagens forløb. Han gav udtryk for, at sådanne dage i fotohistorisk selskab regi var et af højdepunkterne i året. Eusebio elskede det at handle, bytte og få en fotosnak med alle de tilstedeværende på loppemarkedet. Det resulterede ofte i, at han aldrig var at finde på sin "stand" på loppemarkederne. Vores samtale denne dag førte os ind på Eusebios helbred. Han havde i februar måned haft en blodprop og gik nu hjemme for at komme til hæfterne. Han synes, at han havde ført et hektisk liv, men det var nu blevet bedre, efter at han og Kirsten var flyttet til deres lille landsted i Thorum i Nordsalling. Her skulle de rigtigt stresses af og nyde tilværelsen. Men sådan skulle det ikke være. Natten mellem den 26. og 27. april blev Eusebio syg og indlagt på Skive Sygehus. Hans liv stod ikke til at redde, og han sov stille ind 55 år gammel. Eusebios alt for tidlige bortgang har ramt familien hårdt. Og jeg ved, at der er mange medfølelse tankes til Kirsten og børnene fra alle medlemmer af Dansk Fotohistorisk Selskab. Jeg håber, at alle vil sende Eusebio en tanke næste gang I har et gammelt kamera i hænderne. Det vil helt være i Eusebios ånd. Ære være hans minde.

Eyvind Jensen.

Eyvind Jensen, Mellerup ved Randers, døde lørdag den 17. juni efter et langt liv med billeder.

Han startede som typograf, men blev grebet af fotografiet og overtog fotoforretningen Bella i Svendborg endnu inden han selv var udlært som fotograf. Den drev han, til han blev ansat som lærer på Fotofagskolen i Randers, hvor han virkede, indtil den blev flyttet til København, og han valgte at gå på pension.

Men som det aktive menneske, han var, kunne han ikke sidde med hænderne i skødet og beskæftigede sig hele tiden med at fotografere, male og lave skulpturer. Han deltog også gerne i DFS's møder, og det er med stor glæde, jeg kan tænke tilbage på mange tidlige morgener, hvor Eyvind stod klar med kaffe, når vi kom nordfra for at tage ham med til Odense eller Randbøldal. Og hyggeligt var det, når vi om aftenen kom hjem til hans kone og sad og sludrede om dagens små og store begivenheder, inden vi skulle det sidste stykke vej nordpå. Han var et utroligt levende og aktivt menneske, der uden tøven øste af sin varme personlighed og store viden om alt vedrørende fotografering. Han var i en periode en skattet gæstelærer hos mig på FOF i Hjørring og gav mine kursister en uforglemmelig oplevelse, som de har kunnet hente inspiration fra gennem mange år. Eyvind var ikke et menneske, man glemte.

Vi vil længe huske den lille store mand med alpehuen.

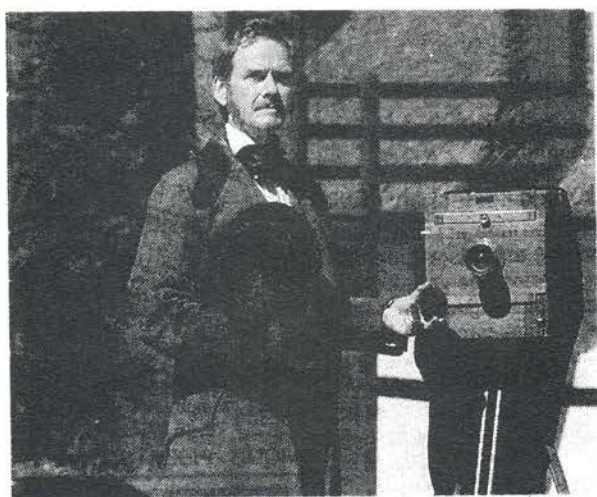
Niels-Ove Rolighed.



SPALTELUKKEREN

Dansk Fotohistorisk Selskab er blevet optaget i Den Store Danske Encyklopædi udgivet af forlaget Gyldendal.

Bagsværd Fort, som er en del af Vestvolden indeholder 50.000 filmspoler tilhørende Det Danske filmmuseum uddeponeret i 1960'erne i fjernarkivet. En kemisk selvdestruktion truer imidlertid en stor del af de opbevarede filmspoler. Polarekspeditioner, kendte statspersoner, brugen af den trådløse telegraf, Ellehammers første flyvetur og verdens største dieselmotor på Svanemølleværket - alle disse dokumentariske filmstumper er ved at gå i svedig, stinkende opløsning. Fortets 700 kvadratmeter plads skal reduceres, efter indflytning i det nye filmhus i det indre København, til 350 kvadratmeter, en umulig opgave. Filmmagister Carl Nørrested har udsendt et nødråb: *"Ingen ved tilsyneladende, hvilke skatte der findes her i fortet. Og ingen er åbenbart interesseret i at sikre dem for eftertiden"*.



Danmarks Fotomuseum har udlånt et mahogni rejsekamera til DR & Nordisk Film. Anledningen er optagelsen af en scene i TV-filmen om I.C.Jacobsen "Bryggeren". Skuespiller Jan Hoffmeyer har stillet op. Fotograferingen gælder Carlsbergs årlige personalefest i juli 1868. TV-filmen vise i slutningen af 1996.

Kurt Petersens samling sælges på Christies?

En samling på over 100 unike filmoptagere og gengivere er ved at glide Danmark af hænde. Hvis ikke Dansk Filmfotografforbund, Danske filminstruktører og Danske spillefilmproducenter inden udgangen af oktober måned kan fremskaffe økonomiske midler til køb af Kurt Petersens enestående samling, vil den blive sejlet til England og spredt for alle vinde. Blandt perlerne kan nævnes et håndbygget filmkamera af træ og messing fra Williamssons i England fra ca. 1896. To trækameraer af fabrikaterne Debie og Dubois brugt omkring 1908. Et komplet sæt Pathe 28 mm filmkamera og projektor blot for at nævne nogle. Det er lykkedes Flemming Berendt at skabe så megen omtale at samlingen måske kan reddes i 11 time.

Rolleiflex-Museet på øen Jersey i den Engelske Kanal genåbnede den 15. april efter en større brandkatastrofe i 1994 på Hotel de France, hvor museet havde til huse. Hotellets ejer Ian Parker er medlem af Club Rollei, som er en del af museet. En mindre del af samlingen har måtte sælges for at dække nye renoveringsomkostninger. Desværre gik det ud over en Contax I og to Auto Rolleiflexkameraer som havde tilhørt feltmarskal Erwin Rommel. Skulle vejen falde forbi den smukke kanalø er adressen: The Jersey Photographic Museum, Hotel de France, St. Saviour's Road, St. Helier, Jersey, Channel Islands, JE2 7LA, telf.: 0044/1534-873102, Fax: 1534-887342.

Den sydkoreanske koncern Samsung har overtaget alle aktier i Rollei Fototechnic GmbH. De ca. 250 medarbejdere skal fortsætte produktionen af rolleiflexapparater. Samsung har ubetinget gjort en god forretning, idet fabrikken havde et overskud i 1994 på over 20 millioner kroner.

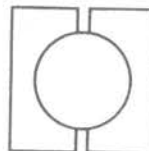


Fabriksvej 7 DK-6270 Tønder

Telefon 74 72 32 11

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 31 54 55 90



KODAK & H-COLOR

DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

Kamera-specialisten

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ - TLF./FAX: 31 60 63 17



GOECKER PROF-SERVICE 35 82 11 00

Titangade 13A • 2200 København N
Postbox 666 • Fax: 35 82 52 00

Polaroid vision



Et moderne og spændende instant kamera. Automatisk billedopbevaring i magasin bag på kameraet !

Polaroid a.s.

Blokken 75, 3460 Birkerød, Tlf. 42817500

Christianshavns

FOTO



FILM fremkaldes
og kopieres

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 31 57 78 71.

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

ALT I TRYKSAGER

Idé/layout - sats - repro.

Tryk af: 4-farve brochurer, hæfter, brevpapir,
labels, visitkort, kuverter, blanketter, plakater
Lyntryk med kap. på 100.000 kopier/timen

Eget bogbinderi.



TOBEMO OFFSET A/S

Vesterbrogade 95A, 1620 Kbh. V, Tlf. 31 22 00 15



VESTERBROGADE 179

Telefon 31 21 44 76 - Telefax 31 31 14 16

Åbent: ma.-to. 9-17.30, fr. 9-19, lø. 9-13
50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

HERBST & PREUSS FOTO



ØSTERBROGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 31 42 71 17

COLOR FOTO
LYNGBY

45883676

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

31108213

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

42232377

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

42860350

Bestyrelse, adresser mm.

- Redaktion:** Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.
Henvendelse: **Flemming Berendt.**
- Økonomi:** Kontingent: 225,-.
Medlemsperiode: 1. januar til 31. december. Girokort udsendes sammen med december-nummer af Objektiv. Kontingentet skal være betalt senest **1. februar.**
DFS's gironummer: 1 50 64 47.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Adresseændring:** Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.
Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Anvisningssalg:** Tilmelding af fotografika senest 1. marts, 10. august og 1. november.
Medlemsskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i køb og salg.
Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS. Skriftligt bud fremsendes til lederen af anvisningssalget. Anvisningssalg afholdes på generalforsamlingen i april og på decembermødet. Derudover loppemarked i april og september.
Henvendelse: **Niels Resdahl Jensen.**
- Møder:** 3. torsdag i måneden kl. 19.30 i sæsonen i:
Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103, København Ø.
31 38 12 94.
- Bestyrelse:**
- | Formand | Næstformand | Redaktør | Kasserer |
|---|---|---|--|
| Andreas Trier Mørch
Sortedams Doss. 95A
2100 København Ø
3526 0021 | Tune Laug
Vanløse Allé 80
2720 Vanløse
3879 0715 | Flemming Berendt
Postboks 49
Teglgårdsvej 308
3050 Humlebæk
4219 2299 | Niels-Ove Rolighed
Terpetvej 585
9830 Taars
9896 1541 |
| Niels Resdahl Jensen
Rygårds Alle 33A
2900 Hellerup
3162 0962 | Svenn Hugo
Poulsvej 1
4040 Jyllinge
4673 2744 | Kaj Kempel
Overager 10
7120 Vejle Ø
7581 4511 | |
- Æresmedlemmer:** Flemming Anholm
Sigfred Løvstad

Følgende medlemmer har bidraget til dette nummer:

Ove Lyngsie	Claes-Göran Hedeby
Egon Andersen	Niels R. Jensen
John Philipp	Cote Cuculiza
Tune Laug	Flemming Anholm

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout.

Udgivet med støtte af Kulturministeriets bevilling til de alment kulturelle tidsskrifter.

ISBN 0107-6329 Denmark.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab. No part of this publication may be reproduced in any form without prior permission in writing from the Copyright holder. Copyright D.F.S. All rights reserved under international Copyright Convention.

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.



PHOTOGRAFICA
BEST & VEC. OLD. HAND
SKINDERGADE 41, 1159 KBH K, 33 14 12 15